

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
PEDAGOĢIJAS NODAĻA

KVALIFIKĀCIJAS DARBS

**IZPRATNES PAR DROŠĪBAS NOTEIKUMIEM
VEIDOŠANĀS 6 – 7 GADUS VECIEM BĒRNIEM**

Autore: Ludmila Bargatina

Zinātniskā vadītāja:

Dr.paed., pētniece Sanita Baranova

RĪGA 2013

ANOTĀCIJA

Kvalifikācijas darba nosaukums: „Izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās 6 – 7 gadus veciem bērniem”.

Darba autore: Ludmila Bargatina.

Pētījuma mērķis: izpētīt 6 – 7 gadus vecu bērnu izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās pedagoģiskos nosacījumus pirmsskolas pedagoģiskajā procesā.

Pētījumā tika analizēta teorētiskā un metodiskā literatūra par bērnu izpratnes par drošības noteikumiem veidošanos pirmsskolas pedagoģiskajā procesā, kā arī veikta 6 – 7 gadus vecu bērnu izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās empīriskā izpēte.

Darbs sastāv no ievada, 3 nodaļām, nobeiguma, izmantotās literatūras saraksta ar 31 vienībām.

Darba apjoms: 49 lappuses.

Atslēgvārdi: drošības noteikumi, izpratne, problēmsituācijas, pirmsskolas pedagoģiskais process.

ABSTRACT

The Qualification Paper: “Formation of 6 - 7 Year-old Children’s Understanding of Safety Rules”

Author: Ludmila Bargatina

The aim of the Paper: to explore the pedagogical conditions of 6-7 year-old children’s understanding of safety rules in pre-school educational process.

The author has studied the theoretical and methodological literature on the formation of children's understanding of safety rules in pre-school educational process and carried out an empirical research on the formation of 6-7 year-old children's understanding of safety rules.

The work consists of: an introduction, three chapters, conclusion, bibliography and a list of literature sources of 31 units.

The volume of the Paper: 49 pages.

Keywords: safety rules, understanding, problem situations, pedagogical process in pre-school.

SATURS

Ievads	5
1. Drošības noteikumu apguve pirmsskolas izglītības pakāpē	8
1.1. Drošības jēdziena skaidrojums	8
1.2. Drošības jautājumi pirmsskolas izglītības saturā	10
1.3. Drošības noteikumu apguves 6 – 7 gadu vecumā aktualitāte un nosacījumi	12
2. Bērnu izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās pirmsskolas pedagoģiskajā procesā	17
2.1. Pedagoģiskie nosacījumi drošības noteikumu apgūvē	17
2.2. Metodisko materiālu raksturojums un analīze	20
2.3. Metodiskie paņēmieni bērnu izpratnes par drošības noteikumiem veidošanā	21
2.4. Problēmsituācijas kā paņēmieni drošības noteikumu apgūvē	22
3. 6 – 7 gadus vecu bērnu izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās empīriskā izpēte	27
3.1. Pētījuma metožu raksturojums	27
3.2. Pētījuma norise un rezultātu analīze	28
Nobeigums	36
Izmantotās literatūras saraksts	38
Pielikumi	40
1.pielikums. Drošības noteikumi par drošību iestādes (grupas) telpās nolikums	40
2.pielikums. Pedagoģiskās novērošanas tabula „Bērnu izpratne par drošības noteikumiem”	44
3.pielikums. Aptaujas anketa bērnu vecākiem par drošību	45
4.pielikums. Grupas telpas iekārtojums	46
5.pielikums. Centra „Dardedze” Džimbas drošības programmas apraksts	47

IEVADS

Pētījuma aktualitāte un problēma. Pasaule, kurā mēs dzīvojam ir pilna ar briesmām, kurās pastāvīgi tiek apdraudēta veselība, dzīvība. Katru dienu mēs no masu medijiem uzzinām par negadījumiem, katastrofām, kā rezultātā cilvēki guvuši savainojumus vai zaudējuši dzīvību.

Latvijā kopumā ir aptuveni 2,2 miljoni iedzīvotāju, no kuriem aptuveni 400 tūkstoši ir bērni vecumā no 0 līdz 18 gadiem. Pēdējos 10 gados daudz tiek darīts, lai pasargātu bērnus no vardarbības. Taču Latvijā joprojām ir pietiekami daudz smagu vardarbības pret bērnu gadījumu. Līdz ar to var teikt, ka vardarbības pret bērnu tēma joprojām ir aktuāla. Latvijā nav vienotas sistēmas, kas uzskaitītu visus pret bērniem reģistrētos vardarbības gadījumus. Latvijā pieejamie statistikas dati, kas atspoguļo reģistrēto vardarbības gadījumu skaitu ir Valsts policijā reģistrētie noziedzīgi nodarījumi pret nepilngadīgajiem un tiesā izskatīto lietu skaits.

Tāpēc ir būtiski, lai bērniem jau savlaicīgi veidojas izpratne un nostiprinās prasmes, kas sekmētu viņu pašapziņas attīstību, spēju atpazīt nedrošas situācijas, kā arī zināšanas, kas ļautu viņiem adekvāti šajās situācijās rīkoties.

Rēķināties ar mūsdienu kvalificētu palīdzību šādās situācijās mūsu sabiedrībai var, bet atbildība par savu drošību ir jāuzņemas pašam. Uzņemties atbildību par savu drošību cilvēks mācās jau pirmsskolas vecumā.

Neviens no mums nav pasargāts no bīstamiem notikumiem, it īpaši bērnībā. Bērnu aizsardzības uzlabošanai nepieciešams, lai bērni mācītos izmantot ne tikai zināšanas un prasmes, bet spētu analizēt kļūdas, kas noveda pie problēmas, apzināties savu rīcību un tās iespējamās sekas.

Pētījuma teorētiskais pamatojums izstrādāts, balstoties zinātnisko literatūru pedagoģijā un psiholoģijā, izglītības normatīvo aktu analīzi, kā arī metodiskās literatūras pirmsskolas pedagoģijā analīzi.

No gada uz gadu ir sarežģīta uzdevums izglītības darbu pirmsskolas. Garīgās audzināšanas uzdevumi ir vispusīgi attīstīt bērnu, viņu personību. Pašlaik ir ievērojami pieaugusi visās sadaļās bērnudārza izglītības programmas saturs.

Vairāki svarīgi psiholoģisko un pedagoģisko pētījumu par morālo, fizisko, garīgo un estētiskās izglītību. Par atlases un sistematizēšanu, pirmsskolas vecuma bērnu zināšanu principiem.

Pamatojoties uz šiem principiem, kas definēti aptuvenā summa sistemātiskas zināšanas par dzīvības drošību, kas ļauj jums izveidot sākotnēju izpratni par bērnu svarīgāku uzvedību dažādās situācijās. Paturot prātā to, ka bērniem jāmača tikai samērā vienkāršiem

noteikumiem, izziņas process, kas ir svarīga loma īpašu veidu domāšana, pirmsskolas bērniem, vizuālo un efektīvu un vizuāli radošās domāšanas. Pirmsskolas vecuma bērniem mēs ieliekam pamatzināšanas, idejas un koncepcijas, kas lielā mērā ietekmē bērna garīgo attīstību.

Pirmsskolas bērnu vecums ir optimālais laiks cilvēku attīstībai. Konstatēts, ka pirmsskolas bērnu garīga attīstība ir ļoti augsta: bērni sekmīgi var iepazīt ne tikai ārējās, vizuālās īpašības objektiem un parādībām, bet arī to iekšējo būtisku komunikācijas un attiecības. Tomēr šādas mācības ir bērni parasti nav jo konceptuāli un vizuāli apveida forma, materiālās darbības ar pazīstamiem priekšmetiem procesu.

Ļoti svarīga loma pirmsskolas bērnu garīgo attīstību ir pazīšanās ar pārmaiņām un priekšmetu un parādību attīstību. Procesa izmaiņas dabiski cēloņi vai bērna rīcību, priekšmets ir iekļauta kārtas valstīm formā arvien vairāk atšķiras. Pēc būtības bērnu transformācijas darbu lielā mērā nosaka saturu un informāciju par objektiem, kas būtiski ietekmē šo informāciju šajā procesā garīgo aktivitāti apstrādes secību. Izglītības procesa organizācija veicina problemātiskas apmācības metodes.

Derīgumu un atbilstību pētniecības problēmas nosaka iekšzemes sistēmas pirmsskolas izglītībā un esošās pretrunas starp patiesajām vajadzībām: agrīnā bērnu izpratni par drošu uzvedību, prasmju attīstību un izglītības programmas mācību pamatus dzīves drošību; bērniem trūkst objektīvu nepieciešamību vajadzībām uzkrājot bērnu dzīves pieredzi drošību ikdienā un nav pamatotu mācību metodēm, mērķis ir veidošanās pieredze pirmsskolas vecuma bērnu; vecākiem strādājošajiem un nepietiekami praksi orientētu zināšanu un prasmju sniegto pedagogu saturu mērķauditorijas nozīme.

Sociālās, ekonomiskās, kriminālas izmaiņas, kas notiek valstī kopumā un mūsu pilsētā, noveda pie izpratnes par nepieciešamību pirmsskolas vecuma bērniem zināt svarīgākus sabiedrības ētikas normas. Pēdējo gadu laikā ir kļuvis skaidrs, ka drošības un veselīga dzīvesveida nav tikai summa zināšanas, pieredzi un atbilstošu uzvedību dažādās un negaidītas situācijas ielas pilsētas dzīves stilu. Šo problēmu izraisīja pētījuma tēmu: „Izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās 6-7 gadus veciem bērniem”.

Pētījuma mērķis: izpētīt 6-7 gadus vecu bērnu izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās pedagoģiskos nosacījumus pirmsskolas pedagoģiskajā procesā.

Pētījuma objekts: pirmsskolas pedagoģiskais process.

Pētījuma priekšmets: izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās.

Pētījuma hipotēze.

6 – 7 gadus vecu bērnu izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās tiek sekmēta, ja:

- pirmsskolas skolotāji sadarbtībā ar bērnu vecākiem mērķtiecīgi integrē jautājumu par drošību apguvi pirmsskolas izglītības saturā;

- pirmsskolas pedagoģiskajā procesā rotaļdarbībā tiek izmantotas problēmsituācijas.

Lai sasniegtu pētījuma mērķi, tika izvirzīti vairāki **pētījuma uzdevumi**:

1. Analizēt zinātnisko un metodisko literatūru par drošības noteikumu apguvi pirmsskolas izglītības pakāpē.
2. Skaidrot jēdziena „drošība” izpratni zinātniskajā literatūrā pedagoģijā un psiholoģijā.
3. Izstrādāt 6 – 7 gadus vecu bērnu izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās izpētes metodiku.
4. Izstrādāt rekomendācijas pirmsskolas skolotājiem un bērnu vecākiem 6 – 7 gadus vecu bērnu drošības jautājumu apgūvē.

Pamatojoties uz pētījuma mērķi un uzdevumiem, tika izvēlētas **pētījuma metodes**:

1. Zinātniskās un metodiskās literatūras analīze.
2. Dokumentu analīze.
3. Pedagoģiskā novērošana.
4. Bērnu vecāku aptauja.
5. Pārrunas ar bērniem.
6. Datu apstrādes un analīzes metodes.

Pētījuma bāze: pirmsskolas izglītības iestādes „Spodrītis” 22 bērni (6 – 7 gadu vecumā) un 22 viņu vecāki.

1.DROŠĪBAS NOTEIKUMU APGUVE PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS PAKĀPĒ

1.1. Drošības jēdziena skaidrojums

Latviešu valodas vārdnīca jēdziens „drošība” skaidrots kā – stāvoklis vai situācija, kad nedraud briesmas. (*Latviešu valodas vārdnīca*, 1987) „Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā” termins „drošība” skaidrota kā pedagoģiski nozīmīga kategorija – „stāvoklis, apstākļi, situācija, kad cilvēks jūtas aizsargāts, kad nedraud briesmas, nav jābaidās”. (*Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*, 2000, 42. lpp.)

Mēs saskaramies ar jēdzienu „drošība” katru dienu, tā pieder cilvēka pamatvajadzībām, kas veido cilvēka dzīves kvalitāti. Mūsdienās cilvēku drošības izpratne ir skatāma ļoti daudzdimensionāli: nepieciešama ikdienas drošība, sociāla drošība, sabiedriskā drošība, nacionālā drošība, satiksmes drošība, personiskā drošība, ugunsdrošība, elektrodrošība, drošība interneta, darba drošība, drošība internetā un citas.

Mūsdienās nepieciešamība pēc ikdienas drošības visās jomas ir kļuvusi gluži neierobežota. Drošības jautājumus regulē dažādi normatīvie akti, piemēram, *Bērnu tiesību aizsardzības likums*, *Krimināllikums*, *Darba aizsardzības likums*, MK noteikumi Nr.571, „Ceļu satiksmes noteikumi”, MK noteikumu Nr.82 „Ugunsdrošības noteikumi”, MK noteikumi Nr.492 „Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos” u.c.

Par drošību un it īpaši par bērnu drošību ir jādomā ikvienam pieaugušajam, neviens reglamentējošs dokuments nespēs nodrošināt mūsu drošību. Mēs esam atbildīgie par mūsu nākotni, tādēļ ļoti svarīgi, lai sabiedrība pievērstu uzmanību bērnu drošības jautājumiem, lai apkārt radītu drošu vidi gan bērniem, gan paši sev.

Cilvēka pamatvajadzība ir un paliek drošība. V. Reņģe vajadzības raksturo kā iekšēju nepieciešamību, bez kā cilvēks nevar iztikt, gan fiziskā, gan sociālā, gan psiholoģiska ziņā. Psihologa A. Maslova modeli par personības vajadzībām izmanto ļoti plaši. Piramīdas modelis (skatīt 1.1.1. attēlu): saskaņā ar šo teoriju, cilvēku vajadzības veido hierarhiju un aktualizējas pakāpeniski viena pēc otras. Cilvēks sākumā mēģina apmierināt viszemākā līmeņa vajadzības un tikai tad nākamais līmenis kļūst par visspēcīgāk izteikto vajadzību, paaugstinot motivāciju to apmierināt. (Reņģe, 1999)

Pašīstenošanās

Sociālā atzinība

Sociālās vajadzības

Drošība

Fizioloģiskās vajadzības

1.1.1.attēls. *A. Maslova vajadzību hierarhija*

Tas nozīmē cilvēka dabisku tieksmi izvairīties no ciešanām, draudiem, briesmām, pārdzīvojumiem, soda, kritikas, pārmetumiem. Ikvienam bērnam ir jābūt drošam un pārliecinātam, ka:

- jebkurā brīdī var izstāstīt vecākiem visu, kas viņu satrauc vai kas ar viņu noticis, ka par to viņš netiks bārts vai sodīts;
- vecākiem var uzticēties, un šī uzticība netiks ļaunprātīgi izmantota;
- drīkst pārkāpt pieklājības robežas, sevi aizstāvēt: kliegt, spārdīt, sist un pat melot;
- vecāki vienmēr atbalstīs viņa rīcību, ja viņš būs pārkāpis pieklājības robežas, sevi aizstāvēt;
- ir jāprot pateikt „Nē”, ja kāds grasās nodarīt pāri (arī ģimenes loceklis) – aicina iedzert, uzsmēķēt u .tml.;
- bez bērna atļaujas nav pieļaujama ķermeņa intīmo daļu aplūkošana vai pieskaršanās tām, neviens nedrīkst piespiest klusēt par šādu rīcību. (Golubeva un Puškarevs, 1999)

Drošības jautājumu apguves nozīmīgumu nosaka to piederība pie cilvēka pamatvajadzībām. Ievērojot šos priekšnoteikumus, bērnam, uzsākot skolas gaitas, izveidojies stabils pamats, kā runāt par drošības jautājumiem tā arī atbilstīgi rīkoties ikdienā dzīves situācijā.

1.2. Drošības jautājumi pirmsskolas izglītības saturā

Latvijas izglītības sistēma ir valsts mērķtiecīgi organizēta sabiedrības dzīves un darbības apakšsistēma, kas nodrošina iedzīvotājiem iespējas iegūt izglītību atbilstoši sabiedrības un personības interesēm un varējumiem.

Pārmaiņas izglītībā balstāmas uz sakārtotību, radošu attieksmi, intelektuālu, finansiālu un materiālu nodrošinājumu. Tās veicamas atbilstoši starptautiskajā praksē pieņemtajām normām un klasifikācijā. (Jurgena, 2002)

Pirmsskolas izglītības programma, saskaņā ar „Vispārējās izglītības likumu” pirmsskolas izglītības programmu apgūst bērni līdz 7 gadu vecumam. Programmas izstrādātas saskaņā ar LR Vispārējā izglītības likumu un valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām MK noteikumi Nr.533. Atkarībā no veselības stāvokļa un psiholoģiskās sagatavotības pirmsskolas izglītības programmas apguvi var pagarināt vai saīsināt par vienu gadu saskaņā ar vecāku vēlmēm un ārstu komisijas atzinumu. Ar 2002. gada 1.septembri ir stājušies spēkā Izglītības likuma norma – piecgadīgo un sešgadīgo bērnu sagatavošana skolai ir obligāta. (Āboltiņa, Bula Biteniece, Gorjačkina u.c., 2012)

Programmas parauga saturs izstrādāts bērna attīstības veselumā pēctecības nodrošināšanai, pamatojoties uz pedagoga un bērna mijiedarbībā sasniedzamo rezultātu.

Programmas pedagoģisko, psiholoģisko un filozofisko pamatojumu veido humānistiskās mijiedarbības didaktiskais modelis (A. Maslovs, K. Rodžers, Š. Amonašvili u.c.) un komunikatīvais didaktiskais modelis (D.Hofmanis, K. Šēlers, J.Hābermāss u. c.), ievērojot humānās pedagoģijas pamatprincipus. (Āboltiņa, Bula Biteniece, Gorjačkina u.c., 2012)

Pirmsskolas izglītības iestāde ir izstrādāti iekšējās kārtības noteikumi balstīti uz MK noteikumiem Nr.1338 un Nr. 277, ar kuriem skolotāja iepazīstina vecākus un bērnus. Pirmsskolas izglītības iestāde šodien veic nozīmīgu darbu pirmsskolas vecuma bērnu attīstīšanā, viņu personības pamatu veidošanā un sagatavošanā mācībām skolā un tālākai dzīvesdarbībai. Tiek attīstīta bērna individualitāte un sekmēta bērna «Es» apziņas veidošanās. Bērnu iepazīstina ar apkārtējo pasauli (dabu, lietām, parādībām), uzvedību tajā, attieksmi pret to, tiek virzīti bērnu individuālie priekšstati uz iespēju izteikt sevi radošajā darbībā - izteikt vārdos, attēlot krāsās, skaņās, kustībās, dziesmās, dejās; sekmē lai viņš veiktu patstāvīgus secinājumus, risinājumus, atrast kopsakarību. Ir svarīgi veidot izpratni par piederību Latvijas tautai, sniegt priekšstatus par dažādu etnisko kultūru vērtību, būt atvērtiem citām kultūrām.

Sociālajā jomā bērns apgūst šādas zināšanas, prasmes un attieksmes:

- nosauc savu vārdu, uzvārdu, dzīvesvietas adresi, valsti, kurā dzīvo;
- izsaka lūgumu, prot pateikties, jautā un atbild uz jautājumiem, stāsta par to, ko prot;

- sadarbojas ar vienaudžiem un pieaugušajiem, pieņem vai noraida ieteikumus, pamato savu viedokli;
- vērtē savu un citu rīcību, pauž attieksmi pret to;
- izrāda cieņu pret cilvēkiem, savu un citu darbu, saudzīgi izturas pret apkārtējo vidi;
- veic vienkāršus pašapkalpošanās darbus, ievērojot apgūtos ugunsdrošības un elektrodrošības noteikumus;
- zina, kā rīkoties dažādās situācijās, ja ir apdraudēta personīgā drošība mājās, uz ielas (ceļa) un dabā (pie ūdenskrātuvēm, saskarē ar dzīvniekiem, nezināmām vielām un augiem);
- ievēro personīgo higiēnu, lieto veselīgus pārtikas produktus un veic fiziskās aktivitātes;
- ir atbildīgs par uzticētajiem pienākumiem un personīgajām lietām. (MK noteikumi Nr.533)

Pirmsskolas vecumā bērns attīstās fiziski, pilnveidojas viņa psihiskie procesi un attīstās prāta darbība. Tikai audzināšanas procesā, radot piemērotus apstākļus un plašas praktiskās darbošanās iespējas, individuāli pieejot katra audzēkņa vajadzībām, attīstās bērna prāts. Pirmsskola sagatavo bērnu skolas gaitu uzsākšanai, nostiprinot tā fizisko veselību, attīstot to garīgi. No pirmsskolas izglītības iestādes bērns aiziet uz skolu praktiski un psiholoģiski sagatavots turpmākajām mācībām.

Izglītība ir tā, kas palīdz apzināt nezināmo un uzkrāt teorētiskās zināšanas, lai tās varētu veiksmīgi pielietot dzīves laikā. Izglītība ir vērtība, kuru nevar neviens atņemt. Izglītība ir cilvēku pamattiesības un pamatvērtība: mācīšanās un izglītība ir patstāvīgas vērtības, kurām jābūt virzītām gan uz indivīdu, gan uz sabiedrību. Tās jāveicina un jādara pieejamas katram cilvēkam visa mūža laikā. Viena no dabiskajām cilvēka tieksmēm ir izziņas kāre jau no zīdaiņa vecuma. Izbrīns, jautājumu azarts un atbilžu meklējumi, cilvēku vada vēlme saprast pasauli un sevi un veidot savu dzīves pieredzi. Cilvēku dzīves pieredze dzīvei, tās īpaši organizēta ieguve, kas šo cilvēku darbību raksturo izteiktā mērķtiecībā, kas aplūkojama atbilstoša mērķa, procesa un rezultāta vienotībā. Es esmu sapratusi, ka izglītošanās ir interesants un nozīmīgs process un labi ir apzināties, ka to darīt var visu dzīvi.

Mēs varam savu dzīvi salīdzināt kā nemitīgu pētījumu un atklājumu veikšanu. Visa dzīve ir kā pārmaiņas un izmaiņas, vienmēr ir kaut kas jauns, ko var izziņāt un vienmēr ir kaut kas ko nezinām. Izziņa ir neziņas likvidēšana, kuru mēs likvidējam pētot nezināmo, problēmas risināšana.

1.3. Drošības noteikumu apguves 6 - 7 gadu vecumā aktualitāte un nosacījumi

Bērnība ir ļoti svarīgs posms cilvēka mūžā. Bērnu drošība stāv pirmajā vietā. Šajā periodā bērns fiziski, garīgi un emocionāli gatavojas nākamajai izglītības pakāpei un apgūst noteiktu zināšanu, prasmju, attieksmju kopumu. Skolotāja vadībā notiek personības daudzpusīga veidošanās. Bērna aktivitāte ar katru vecumposmu palielinās, līdz ar to pirmsskolas skolotājam nepieciešams nodrošināt pirms skolēna attīstībai atbilstošu vidi. Paplašināt bērnu iemaņas par drošību, mājās, aizliegumu ievērošanu. Kā viens no būtiskākajiem attīstības aspektiem ir intelektuālā attīstība, intelektuālo spēju attīstība rotaļu darbībā.

Bērna pirmsskolas vecums – periods, psihiskās drošības attīstības priekšnosacījumiem ir lomu un sižeta rotaļu spēlēšana. Šī perioda psihiskā drošību attīstība ir pamatā pārējo attīstības periodu rezultātiem. Tātad bērna attīstība līdz 7 gadiem ir personības drošības attīstības nozīmīgākais posms. (Svence, 1999)

Viens no pirmsskolas perioda psihiskās drošības attīstības nosacījumiem ir rotaļu spēlēšana (lomu un sižeta), kad bērni sāk sevi identificēt ar noteiktām lomām, sāk ievērot rotaļu un drošības noteikumus, seko tiem līdzīgi. Līdz ar to tiek drošības attīstīta paškontrolē, kā arī normu izpratnē, apgūstot sociālās uzvedības normas.

Nepārtrauktajā augšanas un attīstības procesā kvalitatīvi izmainās bērna ķermeņa izmēri, pilnveidojas visi orgāni un to funkcijas. Tas ir īpašs periods, kad vecāki var sekmēt savu bērnu labu **fizisko sagatavotību**. Bērna fiziskā attīstība ir cieši saistīta ar viņa neiropsihisko attīstību. Bērniem 5- 7 gadu vecumā ir pirmais intensīvas augšanas periods, kad bērns gada laikā izaug par 7 – 10 cm Straujajam augšanas procesam nepieciešama enerģija (sabalansēts uzturs) un pietiekama fiziskā aktivitāte, ko bērnam nodrošina daudzveidīgas kustības un fiziskās nodarbības. Bērnam vispirms šai vecumā jāattīsta līdzsvars, kas saistīts ar vestibulārā aparāta attīstību, pilnveidojoties uzbudinājuma un kavēšanas procesiem, šai vecuma posmā uzmanīgi jādozē aizliegumi. Šajā vecumā vairāk palīdz kustības, nekā pavēles un liegumi sēdēt vai stāvēt mierā un ilgstoši klausīties paskaidrojumus un norādījumus. Tas uzliek lieku spiedienu nervu sistēmai. Nervu sistēmas pilnveidošanai noder skriešanas, mešanas un citu prasmju pilnveidošana rotaļās, kurās rodas nestandarta situācijas.

Fiziskā audzināšana īpaši svarīga bērnu drošības attīstībā. Tā nostiprina bērnu veselību, un veicina viņu fizisko un garīgo spēju vispusīgu attīstību. Cilvēki, kuri regulāri nodarbojas ar fizikultūru, uzskata, ka pateicoties tai viņi jūtas daudz labāk, mierīgāk, viņiem ir augstāks pašvērtējums, viņi labāk izskatās. Manuprāt, ir nepieciešams arī ticēt fizisko aktivitāšu

spēkiem. Ar regulāriem fiziskiem vingrinājumiem var attīstīt visas muskuļu grupas. Fiziskā audzināšana ir mūsu dzīves sastāvdaļa, jo kustībai ir noteicoša loma cilvēka veselībā un fiziskā attīstībā. (Golubina, 2007)

Galvenie avoti, par kuriem cilvēks iegūst informāciju par apkārtējo pasauli, ir kognitīvā attīstība. Drošības priekšstatu veidošanās ir cieši saistīta ar bērna attīstībai nozīmīgiem psihiskās izziņas procesiem: sajūtām, uztveri, domāšanu un runu, atmiņu, iztēli, kuru savstarpējā mijiedarbība, ievērojot savstarpējās procesu sakarības.

Katrs no šiem procesiem pasaules atspoguļošanā un izziņāšanā izpilda savu specifisko funkciju, tiem ir savas likumsakarības un iespējas. Pasaules atspoguļošana cilvēkā nonāk divos līmeņos (skatīt 1.tabulu): jutekliskā izziņa un vispārinātā izziņa.

1.tabula. **Personības izziņu sfēra** (pēc Vorobjovs, 1996)

I līmenis – Jutekliskā izziņa	Sajūtas Uztvere	Uzmanība Atmiņa
II līmenis – Vispārinātā (pastarpinātā) izziņa	Domāšana Iztēle un runa	

Katra bērna pasaules drošības izziņāšana sākās ar **uztveri**. Mazais cilvēks patiesā ziņkārē uztver apkārtējo vidi, katru dienu atklājot kaut ko jaunu. Krievu psihologs Viktors Kruteckis sīki apraksta sešu septiņu gadu vecu bērnu uztveres īpatnības, - kad viņi vēl nespēj pareizi diferencēt lietas un to pazīmes. Bērni nepareizi un kļūdaini uztver līdzīgus objektus, jauc vai dažreiz neatšķir līdzīgus priekšmetus un attēlus. Savukārt bērna uzmanību bieži saista detaļas, kuras nepamana pieaugušais, jo tās ir nenozīmīgas.

Svarīgi zināt, ka uztvere šajā vecumā galvenokārt saistās ar darbību. Sešgadīga bērna uztverei raksturīga spilgta emocionalitāte. Tas nozīmē, ka pirmā kārtām tiek uztverti tie priekšmeti vai parādības, kas bērnam rada spilgtas emocijas. Tas nozīmē, ka tiek uztverti tie drošības noteikumi, kas bērnam rada spilgtas emocijas un pienāk brīdis, kad bērni ir gatavi informāciju uzņemt kā zināšanas. Redzes uztvere šajā periodā jāattīsta īpaši, pilnveidojas krāsu uztveri, priekšmetu formu uztveri, telpu uztveri, laika uztveri Lielā nozīme ir ilustrāciju aplūkošana. Pamazām bērni iemācas saistīt abstraktos laika apzīmējumus ar reālo izpratni. (Svence, 1999)

Bērna drošības noteikumus atmiņu raksturo ne tikai tas, ko viņš iegaumē, bet arī tās likumsakarības, uz kurām viņš balstās, saglabājot priekšstatus par apkārtējo pieaugušo un viņu darbību, priekšmetisko pasauli, augļiem un dārzeņiem, kokiem. Parasti pirmsskolas vecuma bērni iegaumē noteikumus, kas ir interesants un bērna prātam saprotams, to, kas atstāj emocionālu iespaidu. Taču jebkurā gadījumā iegaumētā drošības materiāla apjoms atkarīgs no tā, cik intensīvi bērns darbojas ar iegaumētajiem objektiem, kādā mērā notiek uztvere,

apdomāšana, grupēšana darbības procesā, klasifikācija utt. Piemēram, skatoties attēlus vai klausoties vārdu grupas, bērns iegaumē mazāk nekā darbojoties (grupējot attēlus pēc kādas pazīmes, sastādot teikumu no vārdiem utt. (Lubļinska, 1979)

Atmiņa – izziņas process, kas satver sevī agrāk uztvertā, pārdzīvotā un darītā tēla iegaumēšanu, lai vajadzības gadījumā varētu tēlus reproducēt (atsaukt atmiņā). Vecākā pirmsskolas vecuma bērnam pakāpeniski samazinās vajadzības izmantot atbalstam uzskatāmo atmiņu, atveidojot vai radot jaunus tēlus. Bērns pats bieži fantazē, redzēto vai dzirdēto attēlojot lomās. 6 – 7 gadu vecumā bērns var fantazēt arī bez darbības. Bērnam ar spilgti izteiktu emocionālo atmiņu no uztvertā nereti atmiņā ilgi saglabājas tieši pozitīvo pārdzīvojumu iespaidi. Tādēļ pieaugušā stāstījumam vai pedagoģiskai informācijai jābūt emocionāli bagātai, lai maksimāli sekmētu bērna uztveri un atmiņu drošības noteikumus.

Visu veidu drošības iemaņas veidošana atmiņas attīstība ir cieši saistīta ar iztēli. **Iztēle** drošības noteikumos operē ar tēliem, kas rodas sajūtās un uztverē, un nostiprinās atmiņas priekšstatos. Iztēle ir cieši saistīta ar tēlaino atmiņu. Iztēle, tāpat kā domāšana, ir process, kurš sākas tad, ja radusies problēmsituācija. Problēmsituācijās, kurās ir daudz nenoteiktības, iztēle parasti apsteidz domāšanas procesu.

Pirmsskolas vecuma bērnam ir raksturīga atveidojošā un radošā iztēle. Tā parasti balstās uz redzēto, dzirdēto, izprasto un vēl neizprasto. Bērna iztēle attīstās tēlojošās nodarbībās, rotaļās, spēlēs, dramatisējumos, vērojumos, stāstījumos. Rotaļājoties iztēle caurvij visus darbības veidus, galvenokārt produktīvās darbības veidus – zīmēšanu, veidošanu, aplicēšanu, dzejoļu un pasaku sacerēšanu. Sākumā bērns savus darbus atveido atmiņā pēc redzētiem tēliem, bet pēc tam transformē tos atbilstoši savām spējām. Atveidojot iecerētos tēlus, bērna psihiskā darbība noris sevišķi intensīvi. (Golubina, 2007)

Iztēle, kā arī citi psihiskie procesi, pirmsskolas vecumā ir atkarīgi no bērna intereses par kādu darbību un no emocionālās uztveres. (Lubļinska, 1979) Bērna mācīšanas un audzināšanas procesa attīstība ir atkarīga no bērna emocijām un jūtām. Svarīgi, kā bērns izturas pret sevi, pret pieaugušajiem un pret vienaudžiem. Pirmsskolas vecuma bērniem ir emocionāli visneapvaldītākais raksturs nekā pārējos periodos. Tāpēc šajā laikā bērniem var būt vienlaicīgi vairākas jūtas – viņš var dusmoties un būt līdzjūtīgs, var palīdzēt kādam un zaudēt paškontroli, var izjust vainas apziņu un meklēt sev attaisnojumu. Šajā vecumā rodas konflikts starp „Es gribu un „Tā vajag”. Veidojas problemātiska uzvedība. Emocionālā labsajūta veicina normālu bērna personības attīstību, labvēlīgu pret sevi un citiem. Sāk veidoties pašvērtējuma izpratne pret sevi, citiem un pret pasauli kopumā. Personības kvalitāti raksturo arī prasme kontaktēties ar citiem. Šajā laikā ļoti svarīga nozīme ir bērna kontaktiem ar pieaugušajiem. Ja bērns neklausa, tas nozīmē, ka nevis bērns ir nepareizs, bet mūsu

attieksmes ir novecojušas! Tomēr pieaugušie šinī vecumā ir liela autoritāte. Pieaugušais ir paraugs, ko bērns atdarina, no kura gūt izpratni par lietu būtību, norisēm, par sevi. Pareizas audzināšanas rezultātā bērnos izveidojas pienākuma jūtas pret citiem, pret saviem pienākumiem lietu kārtību. Tas viss turpmākā dzīvē nosaka cilvēka uzvedību. Ļoti svarīgi bērna drošības attīstība ir domāšana.

Domāšana – ir operēšana ar zināšanām, tas nav atdalāms no visas personības darbības. Domāšana ir izziņas process, kas nodrošina bērnam iespēju saredzēt savas darbības rezultātus, plānot savu darbību. Bērns pakāpeniski apgūst pareizas darbības ar priekšmetiem. Pakāpeniski bērna darbības iegūst vispārinātu raksturu. Bērns sāk meklēt likumsakarības starp darbības priekšmetu un mērķi. Notiek domāšanas process, jeb operāciju salīdzināšanas, analīzes, sintēzes un vispārināšanas attīstība. Bērna domāšana, kurā dominē darbība, kļūst tēlaina. Darbībā veidojas vispārinājumi, kas nostiprinās jēdzienos, rodas, prāta modelēšanas elementi, kas kļūst par saprātīgu domāšanu. Pirmsskolas vecumā pilnveidojas plānošanas funkcija un kontrole pār intelektuālām darbībām. Domāšanas attīstība ir saistīta ar cēloņu un sekū sakarību atklāšanu starp lietām un to norisēm. Domāšana norisinās sociālā kontekstā, to ietekmē un veido mūsu apkārtējā vide. Nevar iemācīties domāt, izolējoties no citiem cilvēkiem. Domājošs bērns ir sociāla būtne. (Fišers, 2005)

Bērnu runas attīstība pirmsskolas vecumā pāriet jaunā kvalitātē. Strauji pieaug vārdu krājums runa attīstās no egocentriskās uz dialoga, konteksta runu, bērns iemācās izprast cita cilvēka domas un runas loģiku, pragmatiski vērtēt situāciju. (Svence, 1999).

Lai izziņas darbība par drošības noteikumiem noritētu sekmīgi, ar uztveri vien nepietiek. Liela loma apziņas sekmīgas darbības nodrošināšanā ir uzmanībai. Tā ir cilvēka psihiskās darbības virzīšana uz objektiem, kuriem indivīda dzīvē ir noteikta nozīme, - raksta Viktors Kruteckis, bet otrs krievu pedagogs Konstantīns Ušinskis ir sacījis, ka uzmanība ir kā durvis, pa kurām iziet viss, kas ienāk cilvēka dvēselē no ārpusaules. No apkārtējās pasaules bērns saņem ļoti daudz informācijas, no kurām vajadzīgo informāciju atlasa un kontroli pār to saglabāšanas funkciju veic **uzmanība**. Uzmanība ir visu izziņas procesu pamats. Tā izpaužas cilvēka attieksmē pret noteiktu objektu un tā iekļaujas visos izziņas procesos. Bērna uzmanības īpašībām ir neliels apjoms un neliels koncentrēšanās ilgums. Tādēļ bērni mēdz savu darbiņu nepabeigt. Bērna uzmanība intensīvi jeb saspringti pievērsta interesantai, aizrautīgai darbībai. Tajā pašā laikā uzmanība ir novērsta no visa pārējā. Uzmanības pārslēgšana notiek, piemēram, kad tiek mainīts darbības veids.

Pirmsskolas vecuma bērns vārdus drošības uztver daudz biežāk un vieglāk. Bērns arvien vairāk sāk orientēties „drošība”, uz vārdu kā lietas nosaukumu, kā savas vai cita bērna uzvedības novērtējumu, kā prasību, pamudinājumu. Sākot darboties patstāvīgi, bērns aizvien

biežāk izjūt vajadzību pēc pieaugušā palīdzības, paskaidrojumiem, atzinības, norādījumiem. Parasti uzmanības stabilitāte bērnam pieaugot nostiprinās. Piemēram, palielinās bērna rotaļu ilgums. Uzmanības stabilitāte ļoti krasi izpaužas bērna individuālās atšķirībās (temperamenta īpatnībās u.c.). Bērns 6 – 7 gadu vecumā mācās tīšuprāt pievērst uzmanību objektam, kur nepieciešama koncentrēšanās. Prasme pakļaut savu uzmanību pedagoga prasībām un pēc tam arī izprast šādas pakļaušanās nepieciešamību ir sākotnēja forma, kurā izpaužas bērna spēja regulēt savu psihisko darbību. Galvenais sasniegums vecākajā pirmsskolas vecumā ir spēja koncentrēt uzmanību kādu laiku, koncentrējoties uz noteiktiem priekšmetiem, darbībām, parādībām, taču tā ir svārstīga īpaši tādu uzdevumu izpildē, kam nepieciešama nepārtraukta koncentrēšanās. (Lopatina, 2006)

Lai bērni ir droši, veiksmīgi, uzņēmīgi, pārliecināti un stipri. Audzināšanas rezultātā ir jāpanāk, ka bērni, kas sākotnēji ir pilnīgi atkarīgi no pieaugušajiem, kļūst patstāvīgi un mūsu kontrole pār viņiem ir jāpārvērš par spēcīgu paškontroli.

Secinājumi

Lielāka uzmanība veltīta bērnu drošības jautājumiem, lai mazinātu dažādus nelaimes gadījumus, kur cieš bērni. Pirmsskolas mācību saturā uzsvērtā drošības jautājumu apguves veicināšana, sniedzot bērniem ne vien konkrētas zināšanas par kādu drošības jautājumu, bet arī pilnīgojot prasmes un attieksmes, pieņemot pareizus lēmumus ikdienā un nelaimes gadījumu situācijās. Šajā tik ļoti mainīgajā pasaulē vien apzinīgi un saprātīgi bērni spēs pārvarēt grūtības un izaicinājumus, ko piespēlēs reālā dzīve. Bērni ar “dzīvības un nāves” izaicinājumiem sastopas ik uz soļa. Kā mūsu bērni spēs izturēt šo intensīvo spiedienu? Ko viņi izvēlēsies, kad sastapsies ar milzum daudz piedāvājumiem? Ko viņi darīs, kad mēs neizvēlēsimies vairs viņu vietā? Šie ir jautājumi, uz kuriem svarīgi rast atbildes, veidojot audzināšanas filozofiju.

Pamatojoties uz pirmsskolas vecuma bērnu psihofizioloģisko raksturojumu, lai veicinātu viņu izpratnes par drošību attīstību, liela uzmanība jāpievērš bērnu domāšanas, loģiskās atmiņas, uzmanības, iztēles, salīdzināšanas un analīzes spēju attīstīšanai.

Bērna intelektuālā attīstībā norisinās, it kā satiekoties diviem pretpoliem – bērna vēlmei gūt emocionālus iespaidus, likt lietā savu aktivitāti un ārējās vides ierosinājumiem. Bērna attīstības sākumposmā priekšplānā neizvirzās tiekšanās pēc jaunas informācijas kā tādas. Šī tiekšanās ir pastiprināta ar emocijām. Dažādi emocionālie pārdzīvojumi virza bērna iepazīšanos ar ārējo pasauli. Pirmsskolas vecumā bērnam attīstās vispārīgie dzīves priekšstati un pasaules uztvere, kas visbūtiskāk ietekmē visu cilvēka dzīvi.

Bērna drošības attīstību ietekmē stabilitātes sajūta, vecāku pieejamība, pašvērtības apziņa, apkārtējo komunikācija ar bērnu, emocijas un to izlāde, rotaļas un rotaļāšanās.

2. BĒRNU IZPRATNES PAR DROŠĪBAS NOTEIKUMIEM VEIDOŠANĀS PIRMSSKOLAS PEDAGOĢISKAJĀ PROCESĀ

2.1. Pedagoģiskie nosacījumi drošības noteikumu apguvē

Pirmsskolas iestāde darba drošības jautājumu apguvei pēdējā laikā tiek veltīta īpaša uzmanība. Tiek aktualizēts viss jautājumu loks, kas saistīts ar drošības tēmu apguvi. Katra mācību iestāde, tiek izdots Rīkojums par darba drošības noteikumiem pamatojoties uz Latvijas Republikas „Darba aizsardzības likumu un saskaņā ar izglītības likuma 14. panta 21. punktu, Ministru Kabineta 2009. gada 24. Novembra noteikumiem Nr. 1338. „Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādes un to organizētajos pasākumos „pirmsskolas izglītība iestādes iekšējās kārtības noteikumiem „Grupās drošības noteikumi nosaka bērnu drošu rīcība pirmsskolas izglītības iestādē teritorijās grupu laukumos, sporta laukumā un tās organizētajos pasākumos. Skolotājas iepazīstina un pārrunā ar bērniem par grupas noteikumiem drošības prasībām ikdienas mācību un audzināšanas, darba procesā, neretāk kā divas reizes gadā un katru reizi pirms tādu jaunu darbību uzsākšanas, kuras var apdraudēt bērnu drošību un veselību, pirms pastaigas, pārgājiena vai ekskursijas, pirms nodarbības un pasākuma, lai noteikumus iedzīvināt un tie tiktu ievēroti.

Pašpiederze ir dzīves darbībā iegūtās un izvērtētās zināšanas, prasmes, attieksmes, kas kļuvušas par personīgi nozīmīgām vērtībām. (Špona, 2004) Bērna pieredze un mācības ir pats nozīmīgākais līdzeklis radošās pašpiederzes pilnveidošanai.

Bērna pirmsskolas periodā viens no uzdevumiem radīt bērnu pie dzīves grupā, sekmēt pakāpenisku adaptāciju dzīvei sabiedrībā, dot drošas iemaņas sargāt sevi un citus. Pirmsskolas skolotājiem, darba ļoti palīdz izstrādātais nolikums (skatīt 1. pielikumu). Šo rekomendāciju mērķis ir sniegt skolotājām praktiskus norādījumus satiksmes noteikumu apguvei, instruktīvie norādījumi par bērnu grupu pārvietošanos. Šajā vecumā bērniem ir asas uztveres spējas, un iegūtās zināšanas ir noturīgas, ilgi paliek atmiņā.

Pirmsskolas iestāde, katra grupa ir žurnāls par bērnu instruktāžu veikšanu. Šajā vecumposmā bērnam ir svarīga zināt drošības noteikumus. Ja bērns saprot, ko viņš drīkst un ko nedrīkst, tas nozīmē, ka viņš brīdī, kad vecāki neredz, nepārkāps noteiktos aizliegumus. Veicamos drošības pasākumus apkārtējā vidē, kur bērns atpūšas (rotaļu laukuma, peldbaseina, atklātas ūdenstilpnes, dažādas bērnu iestādes u. c.), var bērnam iemācīt. Tomēr pilnībā nevar pašauties uz to, ka bērns par visu ir informēts – vecākiem un skolotājiem noteiktais ir jācenšas arī kontrolēt. Svarīgi ir arī ievērot drošību saskarsmē ar dzīvniekiem. Katru dienu grupa veicām pārrunas, ekskursijas un praktiskos novērojumus laikā bērni jāiepazīstina ar gājēju kustības pamatprincipiem. Jēdzieniem: iela, ceļš, transporta līdzekļi. Bērniem jāzina, ka

ielas domāta transporta līdzekļu un gājēju kustībai. Tā sastāv no ietves un braucamās daļas. To ielas daļu, pa kuru brauc transporta līdzekļi, sauc par braucamo daļu. Gājēji drīkst staigāt tikai pa ietvi. Brauktuve gājējiem jāšķērso tikai pa tuneļiem, gājēju tiltiem, ielu krustojumos vai pa gājēju pārejām. Staigāt pa ceļa braucamo daļu vai šķērsot to, kur ienāk prātā, nedrīkst. Ceļu drīkst šķērsot vietās, kur tas labi pārskatāms uz abām pusēm. Uz ielas, ceļa, kā arī to tuvumā nedrīkst rotaļāties, spēlēt bumbu, slidot, slēpot, vizināties ar ragaviņām.

Bērniem kustības regulēšanas jautājumus vislabāk izskaidrot pastaigu laikā, novērojot gaismas signālu maiņu luksoforā, kā arī gājēju un transporta līdzekļu kustību, degot attiecīgajam gaismas signālam.

Bērniem jāpastāsta, ka ielu krustojumos, kur dzīva transporta līdzekļu un gājēju kustība, to regulē ar luksofora signālu palīdzību. Kad gājēji luksoforā redz degam sarkano signālu, ielu pāriet nedrīkst, jo pa to brauc transporta līdzekļi, kuru vadītājiem tai pašā laikā luksofors rāda zaļo signālu. Dzeltenais signāls tiek ieslēgts uz visām četrām pusēm uzreiz un aizliedz gājējiem uzsākt pāriet krustojumu, jo to tajā pašā laikā vēl turpina šķērsot transporta līdzekļi, kas nebija paguvuši izbraukt no tā, degot zaļajai gaismai. Gājējam, kuru dzeltenais signāls pārsteidzis šķērsojot krustojumu, jāturpina ceļš un jāatbrīvo krustojums. Zaļais signāls nozīmē, ka gājējs drīkst šķērsot ielu.

Ekskursijas laikā ar autobusu, uzvedības noteikumus bērniem pastāsta pirms iekāpšanas transporta līdzeklī.. Iekāp un izkāp no transporta līdzekļa tikai tad, kad tas ir pilnīgi apstājies. Transporta līdzeklī nedrīksti traucēt vadītāju vai novērst viņa uzmanību – kļūst, staigāt. Iekāp un izkāp no autobusa tikai pa durvīm, kuras norādījis pieaugušais. Braucot nedrīksti mēģināt atvērt transporta līdzekļa durvis, logus un izliecties pa tiem.

Bērni tiek iepazīstināti ar drošības noteikumiem, grupas telpās, nodarbībās laikā. Telpās pārvietoties soļos, uzmanīgi lieto dažādus grupā esošos priekšmetus – spēļu kastes un rotaļlietas. Ar asiem priekšmetiem (šķērēm, īlenu, adatu, nazi) darbojas tikai pie galdā pieaugušā klātbūtnē, esi uzmanīgs. Zini, ka zīmuļi, otas, pildspalvas, veidojamie kociņi un citas lietas palīdz radīt skaistu zīmējumu, bet bakstot un durot draugam- sāpīgu brūci. Sīkos priekšmetus, spēles kauliņus nebāz mutē, degunā, ausīs. Verot durvis, paskaties, kur ir tavi vai kāda cita pirkstiņi. Atceries, ka esi cilvēks un tev ir iespēja izteikt vārdos savas jūtas, tev nav jāsit. Tu proti runāt. Aizsargā savu un neaizskar citu bērnu ķermeni. Tualetē: ievēro tualetes lietošanas noteikumus, tualetes kabīnē atrodies tikai viens. Par visu, kas tevi nomāc pasaki sev tuviem cilvēkiem, kuriem tu uzticies.

Apmeklējot sporta nodarbības, bērniem tiek stāstīts par drošības noteikumiem kas paredz, ka bērni sporta nodarbībās piedalās sporta apģērbā un apavos. Vingrošanas rīkus un inventāru izmanto atbilstoši to pielietojumam, ar skolotājas atļauju un tās klātbūtnē. Sporta

pasākumos pilsētas stadionā un sporta hallē ievēro pieaugušo norādījumus un tur esošos kārtības noteikumus ar kuriem tiks iepazīstināts. Ja nepieciešama palīdzība vai noticis kas neparedzēts, lūdz pieaugušā palīdzību.

Iestādes organizētajos pasākumos ir pareizi jāsež uz krēsliem un soliņiem- nešūpoties, negrozīties, negrūstīties, neaizkar citus, ievēro skolotājas norādījumus, aizliegts grūstīties, patvaļīgi pārvietoties, ievēro noteikumus ieejot un izejot no zāles.

Pa koridoriem ej soļos, neslidinies, negrūsties un skaļi nesarunājies. Pa kāpnēm ej ar apaviem kājās. Pa kāpnēm ej viens, turoties pie kāpņu margām. Mācies iet pāros, pa labo pusi. Pa kāpnēm ej lēnām un pa vienam pakāpienam, nelēkā, negrūsties.

Piesēdies pie galda uzmanīgi, negrūstoties, neaplejšoties ar ēdienu. Uzmanīgi ēd ar dakšīņu. Esi pieklājīgs, ēdot nesarunājies un netraucē pārējos bērnus. Atceries, ka trauki ir plīstoši un lauskas mēdz būt asas. Ar tām vari sagriezties.

Personīgā higiēna, lieto tikai savu ķemmi un kabatlakatiņu, zobu birstīti. Obligāti mazgā rokas pēc tualetes apmeklējuma un pirms ēdienreizēm. Neņem mutē priekšmetus, kuri bijuši otra mutē.

Iestādes teritorijā – laukumos, nedrīkst atstāt bērnodārza teritoriju vienām. Uzturies tikai norādītajā vietā. Uz rotaļlaukumu ej pāri ar draugu, neskrien, negrūsties. Par katru negadījumu (kritienu, nesaskaņām utt.) pasaki skolotājai. Smilšu kastē nesvaidies ar smiltīm. Staigājot laukumā ar basām kājām esi uzmanīgs! Zālītē var atrasties bites vai citi kukaiņi, kuri var iekost. Uz slidkalniņa drīkst atrasties viens. Neej aiz šūpoļu barjeras, ja kāds jau šūpojas.

Ugunsdrošības instruktāža, dzirdot dūmu detektora signālu- nekavējoties dodies pie pieaugušā. Zini pateikt savu vārdu, uzvārdu, adresi. Ugunsgrēka, ārkārtas situāciju gadījumā izpildi pieaugušo norādījumus. Nenes uz bērnodārzu līdz sērkokaiņus un šķiltavas. Ieraugot tos citam bērnam, saki pieaugušajam. Nekādā gadījumā nespied trauksmes pogas.

Necenties piekļūt un aizskart elektrības slēdžus, rozetes. Nemēģini ieslēgt un izslēgt elektroierīces (radio, televizoru, cepeškrāsniņu un elektriskās eglīšu virtenes) un raustīt aiz vada.

Ja pēkšņi sajūti asas sāpes, sākas galvas reiboņi, paliek nelaba dūša, nekavējoties saki pieaugušajam. Ja gadījies nobrāzt, saskrāpēt, iegriezt vai ieraut skabargu un parādās asinis, neaiztiek pušumu, saki pieaugušajam. Ja esi nokritis un sajūti stipras sāpes, necelies, paliec guļot un nekavējoties sauc pieaugušo. Nekad neņem otra tabletes, vitamīnus, kaut tev tos piedāvā draugs, jo tev tie var izrādīties bīstami. Ja redzi, ka to darījis tavs draugs, nekavējoties saki par to pieaugušajiem.

Mūsu bērni mainās katru dienu, un mainās arī mūsu kopīgās dzīves apstākļi. Bērnu drošība ir bijusi viena no svarīgākajām sabiedrības prioritātēm. Pirmsskolas drošības iemaņas

apgūšana atspoguļo faktiskās sabiedrības dzīves likumsakarības veido priekšstatu un vērtību sistēmu kas ir būtisks katram bērnam. Bērniem izveidojas zināšanas un izpratnes, prasmju un spēju loma savas drošības nodrošināšanās.

2.2. Metodisko materiālu raksturojums un analīze

Mācību un metodiskie materiāli ir pedagogam paredzēts palīglīdzeklis, kurā izklāstīts konkrēts mācību materiāla saturs, raksturoti mācīšanas un mācīšanās paņēmieni, metodes vai pieejas šī satura apgūvē. Mācību un metodiskie materiāli palīdz skolotājam labāk saprast mācību priekšmeta teorētiskās nostādnes un praktiskā izmantojuma iespējas. (Golubina, 2007)

Ar mācību un metodiskajiem materiāliem tiek saprasti: uzskates līdzekļi – mācību palīglīdzekļi, ko rāda, demonstrē mācību procesā, lai padarītu saprotamāku, uztveramāku mācību vielu, sniegto informāciju, teorētisko domu u.tml.; izdales materiāli – mācību palīglīdzekļi, ko saņem katrs skolēns kā papildinājumu mācību grāmatām, burtnīcām. Šis materiāls palīdz aktivizēt skolēnu līdzdalību mācību procesā un intensificēt mācīšanos vingrinājumi, piemēri, paraugi, atgādnēs tabulas veidlapas, darba lapas u.c.. (Sk. 4. pielikumu).

Apkopojot materiālu klāstu, kas tieši domāts pirmsskolas bērniem, jāsecina, ka visvairās materiālu ir par ceļu satiksmes drošības jautājumiem. CSDD ir mācību filma "Drošība". Filmā apskatītas tēmas par satiksmes drošību - gājēju un velo noteikumi, pirmo palīdzību - kā to sniegt un, kas nepieciešams, kuros gadījumos un personīgo drošību. Audio pasakas un dziesmās par drošību. Datorspēles ļoti aktuālas šodien.

Centra „Dardedze” speciālisti ir izstrādājuši „Džimbas drošības programmu” metodisko materiālu, ko ikviens skolotājs var lietot. Materiāls ir pieejams mājas lapā gan video, gan instrukcijas un izdales materiāls, kas dod iespēju veikt apmācību uz vietas (skatīt 5.pielikumu).

Metodiskie materiāli, darba lapas no LATVENEGRO, Latvijas Valsts Policija- OCTA, LATVIJAS GAZE, CSDD, UGUNSDROŠĪBA.

Galda spēle „Cirks” mācību spēlē par drošību un veselību dzīvnieku, zvēru un cirka mākslinieku vietā darbojas bērni, kuri attēloti dažādās dzīves situācijās. Ja uz mācību spēles lauciņa ir attēlota droša vai veselīga situācija, tad spēlētāja kauliņš no aktivitātes lauciņa pārvietojas uz augšu vai priekšu. Savukārt ja situācija ir nedroša vai bīstama, tad kauliņš jāpārvieto uz leju vai atpakaļ. Arī uz STOP lauciņa ir attēlota bīstama situācija, kura spēlētājiem ir jāpārdomā, izlaižot gājienu.

2.3. Metodiskie paņēmieni bērnu izpratnes par drošības noteikumiem veidošanā

Vārds metode ir cēlies no grieķu vārda *methodos* un nozīmē – ceļš, pa kuru iet. Pedagoģiskajā literatūrā mācību metode definēta dažādi, tomēr definīcijās izpaužas divi galvenie uzskati par metodes būtību. Viens uzskats par metodi kā mācību darbā lietoto paņēmieni kopumu, cits – par metodi kā ceļu vai skolotāja un skolēna rīcības raksturojumu izvirzīto mērķu sasniegšanai. Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā mācību metode ir definēta šādi: “mācību metode ir skolotāja un skolēnu savstarpējās sadarbības paņēmieni kopums, kāds nepieciešams noteikta didaktiskā principa vai pedagoģiskās pieejas ietvaros, un paredzēts, lai nodrošinātu mācību, audzināšanas un attīstības uzdevumu izpildi mācību procesā un izglītības mērķu sasniegšanu. (*Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*, 2000)

V. Zelmenis metodi definē kā skolotāja un skolēna didaktiskās sadarbības paņēmieni sistēmu skolēnu zināšanu, prasmju veidošanas un izziņas spējas attīstīšanai. (Zelmenis, 2000) Savukārt L.Žukovs raksta, ka par metodi sauc skolotāja un skolēnu savstarpēji saistītu sadarbības paņēmieni sistēmu, kura vērsta uz izglītošanas, audzināšanas un attīstības uzdevumu risināšanu mācību procesā. (Žukovs, 2000)

Pats galvenais pirmsskola radīt vidi, kas ļaus vispusīgi attīstīties, bet skolotājam jābūt gatavam improvizēt dažādu metožu ietvaros, jo rezultātu iegūs, ja katru metodi izmantos īstajā laikā un vietā. Metožu izvēle ir atkarīga no bērna vajadzībām, sagatavotības līmeņa, spējām un mācību mērķa.

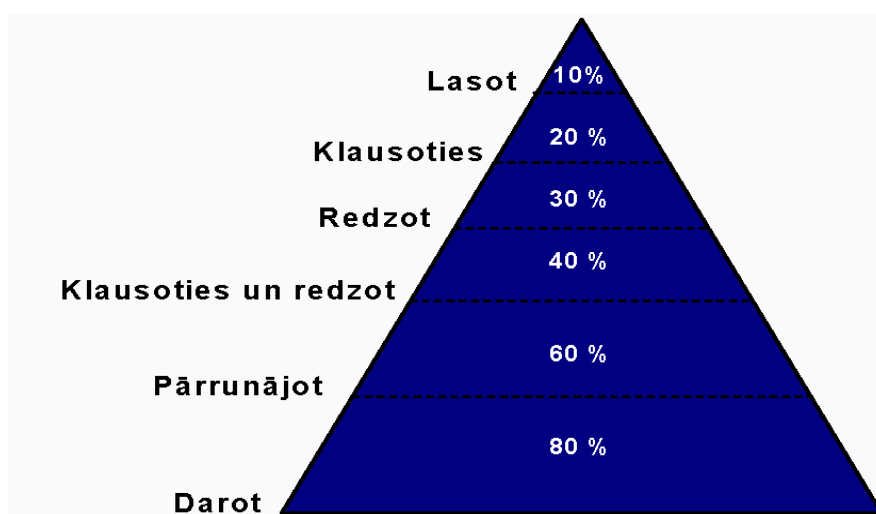
Pirmsskolā rotaļa ir galvenā bērna darbība, no kuras ir atkarīga psihisko procesu – jūtu, domāšanas, atmiņas, gribas, attīstība. Daudzi pedagogi un psihologi ir uzsvēruši, cik liela nozīme ir rotaļai dažādos vecumos. Rotaļas ir bērnu galvenais dzīves saturs un darbošanās pamats. Rotaļā bērns modelē dzīvi. Viņš attēlo dažādas dzīves norises, izvēlas līdzekļus savai darbībai, uzņemas lomas, kuru izpildi pārdzīvo. Tādēļ rotaļa uzskatāma par bērna vispusīgas attīstības galveno līdzekli.

Rotaļa palīdz bērniem sevi pārbaudīt un parādīt, ko viņi zina. Tā ļauj bērnam ielūkoties savā un citu uzvedībā, iemāca, kā izturēties vienam pret otru. Viņi mācās dramatizēt, parādot konflikta vai sadarbības situācijas.

Rotaļa ir daudzfunkcionāla. Kā kultūras fenomens tā bērnu attīsta, māca, audzina, socializē, uzjautrina, ārstē, pilnveido. (Dzintere un Stangaine 2007)

Mācību metožu izvēle zināmā mērā nosaka mācību procesa rezultātus. Svarīgi, lai tās atbilstu bērnu vajadzībām, tajā pat laikā, lai tiktu īstenoti pamatizglītības mērķi un uzdevumi un kopumā tiktu attīstīta radoša, harmoniska personība dzīvei demokrātiskā sabiedrībā.

Vispopulārākās metodes kur ietilps diskusijas, pārrunas, pētnieciskais darbs, darbs grupās, darbs pāros, individuālā pieeja. Mūsdienīgās mācībās svarīga ir sadarbība. Pirmsskolas izglītībā izmantojam integrētās mācību metodes. Katrai nedēļai ir sava tēma, kura vijās cauri visās nodarbībās. Mērķi integrējam visās aktivitātēs gan fiziskajās, gan intelektuālajās. Izglītības saturu pirmsskolā realizējam ar attīstošo vidi, kur bērns ir pārveidotājs, radītājs, pilnveidotājs, ar bērnu aktīvu darbību, ar rotaļām un rotaļnodarbībām. Mūsu iestādes mērķis - veidot radošu un brīvu personību, attīstot katra bērna vispārējās spējas, sniedzot stabilu, vecumam piemērotu zināšanu, prasmju un iemaņu bāzi, kas ļautu sekmīgi turpināt mācības un sagatavotu dzīvei nemitīgi mainīgā vidē.”-skaidro un pamato, izdara secinājumus. Bērns uztver lasot, klausoties, redzot, pārrunājot, darot (skat. 2.3 att.).

2. attēls. Informācijas uztveres piramīda (<http://www.liis.lv/talakizglitiba/stili.htm>)

Viss lielāka pieredze bērnam rodas tad , kad informāciju uztver darot un pārrunājot katru redzēto un dzirdēto darbību.

2.4.Problēmsituācijas kā paņēmieni drošības noteikumu apgūvē

V. Zelmenis uzskata, ka intelektuālās audzināšanas uzdevums ir attīstīt bērnu zinātkāri un izziņas intereses, kuras ir ļoti dabiskas bērna raksturīgākās iezīmes agrīnajā bērnībā. (Zelmenis, 2000)

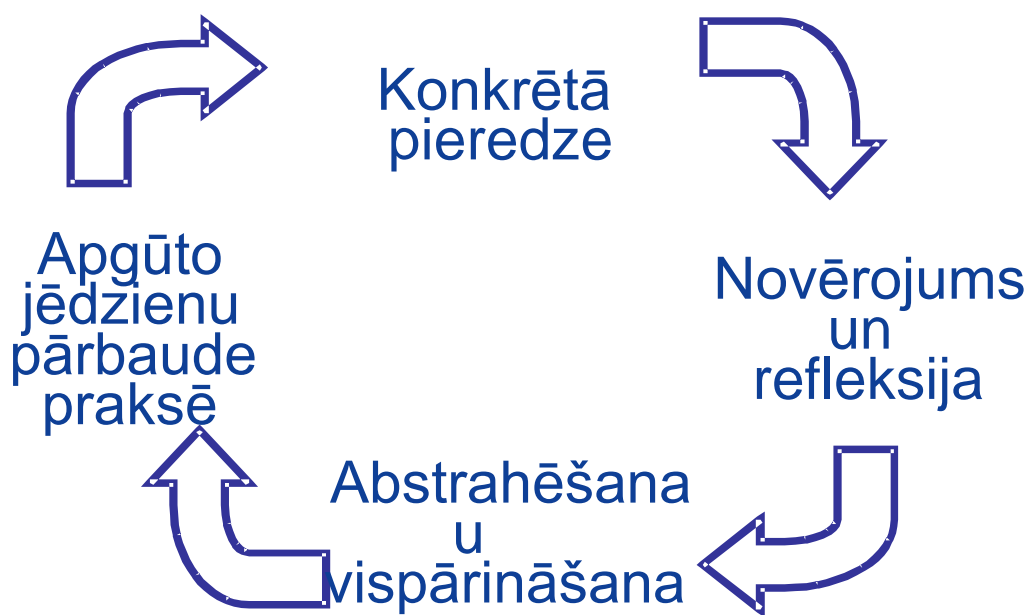
Pārvarot šķēršļus un pilnveidojot savu darbību bērna zinātkāre nepazūd, bet tikai pieaug, jo ir daudz dažādu lietu, kas bērnus ieinteresē un šī motivācija (intelektuālā motivācija) nenāk no šīm lietām, kuras atrodas bērnam apkārt, bet gan no iekšienes, kur bērns pats ir kā pētnieks, kuram viss interesē un caur sevi viņš iepazīst to, kas atrodas viņam apkārt.

Intelektuālā attīstība, kas notiek audzināšanas procesā, ir attieksmju pozīcijas veidošana pret zināšanām, izziņas darbību un prāta (intelekta) attīstību. Tā izpaužas daudzveidīgi: izziņas vajadzību un interešu stimulēšanā, zināšanu uzkrāšanā un pilnveidošanās, problēmu konstatēšanā un risināšanā, prāta kultūras attīstīšanā, intelektuālo spēju un prasmju izkopšanā, intelektuālo jūtu rosināšanā. (Zelmenis, 2000)

Tā kā mācības ir divpusīgs process, kurā notiek pedagoga un audzēkņa mijiedarbe, tad svarīgi ir iepazīt arī audzēkņus, noteikt, ko viņi sagaida no mācībām, lai stimulētu viņu līdzdalību.

Pirmsskola bērni mācās dažādos veidos. Lai gan mācīšanās stilus un to noteikšanu mēs it kā to apzināmies, tomēr tikai retais skolotājs tiešām izprot dažādo mācīšanās veidu atšķirības un no tā izrietošās sekas.

Viens no ievērojamākajiem speciālistiem par mācīšanās stiliem ir bijis Deivids Kolbs. (skatīt 3.attēls). Viņš izveidojis mācīšanās ciklu, kurā aprakstīti dažādi mācīšanās posmi un norādīts, ka efektīva mācīšanās un izpratnes iegūšana, prasa visu četru posmu izmantošanu pedagoģiskajā procesā.

3.attēls. **Kolba mācīšanās cikls**
(Prime the JCI coaching course. Junior Chamber International, Inc. USA, 2002)

D. Kolba cikliskais mācīšanās modelis, aptver četras cikla pakāpes: 1) konkrēta pieredze, 2) reflektīva novērošana, 3) abstrakta konceptualizēšana, 4) aktīva eksperimentēšana.

Ir svarīgi noskaidrot pirmsskola vispiemērotāko mācīšanās stilu. Tas ļauj labāk izprast veidu, kā skolēns risina problēmas un mācās. Tādejādi var pamanīt elementus, kur viņš nav

tik kompetents un mudināt un pamācīt tos kompensēt. Svarīgi apzināties, ka mācīšanās stilus var mainīt. Nevar arī teikt, ka viens no tiem būtu sliktāks vai labāks par pārējiem.

Pirmsskolas vecumā intelektuālā attīstība arī izpaužas visos tās veidos, taču tā ir tikai sākuma stadijā; bērnam veidojas priekšstati par ārējo pasauli, attieksme pret cilvēkiem, lietām, parādībām. Tas notiek bērnam pašam to nemaz neapzinoties. Bērnam sastopoties ar problēmu, viņš neapsēžas un nepārdomā to, ka ir konstatējis problēmu, nemeklē pēc problēmas cēloņa, neiztēlojas dažādus veidus kā šo problēmu risināt. Pieaugot bērnam pilnveidojas arī viņa prāta spējas, tātad arī spējas praktiski rīkoties.

Pirmskolā kā galvenā darba forma tiek izmantota rotaļa. Tās saturs, izveides principi, tajās iekļautās tautas mūzikas, pasaku, lietišķās mākslas savstarpējā saistība, nodrošina pedagoga un bērna saskarsmi un sadarbību, ir būtiskākais bērna audzināšanā. (Špona un Čehlova, 2004) Intelektuālās spējas iespējams attīstīt pirmskolā izmantojot rotaļu kā galveno pedagoģiskā procesa organizācijas veidu. Balstoties uz rotaļu ietekmi, drošības jautājumu apguve izmantoju, problēmiski pētniecisko mācību procesu, kas pēc būtības audzina brīvu, patstāvīgu personību. Katram bērnam jāapgūst „drošības ābece”, jāiemācās pašam sargāt savu dzīvību un veselību. Tieši pirmsskolas vecumā bērniem ir ļoti asas uztveres spējas, iegūtās zināšanas un iemaņas paliek mantojumā uz ilgiem gadiem.

Izvēli varētu motivēt ar trīs pamattēzēm, kas pamato šīs metodes pedagoģisko lietderību:

- 1) tā ir visatbilstošākā cilvēka dabiskajai vēlmei meklēt un rast risinājumu teorijā un praksē;
- 2) tā liek pašam pārlicināties „ka katra problēma prasa esošo zināšanu pārrevidēšanu, jaunu zināšanu apguvi un to integrēšanu;
- 3) problēmmācīšana tuvina audzēkni šodienas dzīves un sabiedrības pamatprasībai pēc radošas, patstāvīgas personības, kas spēj risināt problēmas, sadarboties grupā.

Pamats tam ir bērna pieredze, un mācības ir pats nozīmīgākais līdzeklis radošās pašpiederzes pilnveidošanai. Radoša pašpiederze ir dzīvesdarbībā iegūtās un izvērtētās zināšanas, prasmes, attieksmes, kas kļuvušas par personīgi nozīmīgām vērtībām un lietojamas daudzveidīgās dzīves situācijās. (Špona, 2004)

Problēmsituācijas ir metodiskais paņēmieni, ko drošības noteikumu apguvei pedagoģiskajā procesā pirmsskolā darbā ar 6 – 7 gadus veciem bērniem var izmantot skolotājs. Problēmsituācija izpaudīsies kā nodarbībā „mērķtiecīgi veidota vai aprakstīta, reāli eksistējoša vai teorētiski konstruēta situācija, kad jaunatklāti fakti nonāk pretrunā ar uzkrāto pieredzi”. (*Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*, 2000, 137. lpp.) Problēmsituācijas var raksturot kā efektīvu metodisko paņēmieni bērnu sagatavošanā skolai un pārejas posmā no

pirmsskolas pedagoģiskā procesa uz skolas mācību procesu. Problēmsituāciju risināšanā tiek izmantotas bērnu apgūtās zināšanas, tās tiek mērķtiecīgi aktualizētas, izmantojot skolotāja stāstījumu, jautājumus. Problēmsituāciju risināšanā bērni atsauc atmiņā faktus, situācijas no savas pieredzes, mācās attiecināt iepriekš gūto pieredzi uz jauno situāciju, mācās saskatīt sakarības un tādējādi attīstās bērna izpratne par konkrētiem jautājumiem.

Problēmmācīšana stimulē skolēnu izziņas darbības procesus – skaidru uztveri, domāšanu, iztēli, atmiņu, kas saistīti ar intelektuāliem pārdzīvojumiem – izbrīnu, neizpratni, mulsumu, gaidām, pierādījumu meklējumiem, atklājuma prieku. Problēmmācīšanās rada uztraukumu, spriedzi atrast radošus risinājumus, māca radoši domāt. (Špona, 2004)

Lai izprastu problēmmācīšanās būtību, raksturosim nosacījumus, kas jāievēro:

- skolēniem tiek piedāvātas ar mācību saturu saistītas problēmas, kuru atrisinājums jārod pašiem;
- skolēni var piedāvāt risinājumam arī paša formulētu problēmu;
- problēmas risinājumā ir jāievada ar vingrinājumiem ;
- jāiepazīstina ar problēmas risināšanas algoritmu ;
- skolotājam būtu jāvirza skolēnu mācīšanās patstāvība , mācīšanās prasmju apguve darba gaitā ;
- skolotājs ir tikai padomdevējs, netiešs procesa virzītājs.

Secinājumi

Pirmsskola definēts drošības jautājumu apguves mērķis: sekmēt izpratni par rīcību ekstremālās situācijās un drošības noteikumu apguves un ievērošanas nepieciešamību.

Drošības jautājumi ir iekļauti vairākās starp priekšmetu tēmās, kuras bērni iepazīst vairākos mācību priekšmetos – dabaszinībās, sociālajās zinībās un ētika, vizuālā māksla u. c., kā arī audzinātāja stundās:

- bērna rīcība ekstremālās situācijās;
- nepieciešamo palīdzības dienestu izsaukšana;
- ceļu satiksmes noteikumi;
- drošība bērnudārza, uz ceļa/ielas, pagalmā, mājās;
- ugunsdrošība;
- elektrodrošība;
- drošība dabas vidē;
- drošība, darbojoties ar dažādām vielām un materiāliem;
- drošības noteikumi pārgājienos un ekskursijās.

Bērnam jā māca atpazīt potenciāli draudoša situācija, lai tajā neiesaistītos. Iestājoties siltam un saulainam laikam, bērni arvien vairāk laika vēlas pavadīt rotaļās svaigā gaisā, tāpēc drošības laba vajadzētu pārliecināties, ka vietās, kur bērni laukā mēdz uzturēties, viņiem nevar draudēt bīstamas situācijas. Ja var – bērniem jā māca šajās situācijās pareizi reaģēt. Ne vienmēr visur var bērnus pavadīt. Kaut arī bērns ir apzinīgs un drošs, labāk būtu bērnu laikus informēt par dažādām riska situācijām, iemācot konkrētu attieksmi un rīcību tajās. Jā novērtē reālā situācija. Tas nozīmē – nevis uzticēties un paļauties, ka gan jau nekas nenotiks, bet konkrēti izpētīt, kur bērns rotaļājas, kas atrodas apkārtnē vai svešiem cilvēkiem ir iespēja tur iekļūt? Bērni ir dabiski ziņkārīgi un viegli pārliecināmi, turklāt paši ne vienmēr apzinās situāciju bīstamību, tāpēc vecākiem par tām jā pastāsta". Bērnā jā māca gan pārlieku neuzticēties svešiniekiem, gan lūgt palīdzību nedrošās situācijās.. Ko darīt, ja situācija veidojas bērnam bīstama? "Ja bērns spēj atpazīt potenciāli draudošu situāciju, pareizākā rīcība būtu tajā neiesaistīties. Mūsu uzdevums ir censties bērnam iemācīt ne tikai to, kā rīkoties un cīnīties, kad esi jau nokļuvis nepatīkamajā situācijā, bet arī – kā šajos notikumos neiesaistīties. Tāpat bērnam jā māca skaidri nosaukt savu vārdu, ja zvana palīdzības dienestam, kā arī vismaz aptuveno atrašanās vietu. Ar bērnu jau no mazotnes atbilstoši viņa vecumam jā runā arī par dzimumjautājumiem. Bērnā jā māca teikt "NĒ" nevēlamām un nepatīkamām, mulsinošām darbībām, jā māca atteikties un doties prom pat tad, ja kāds mēģina draudēt, pierunāt, apvainot vai pazemot.

Bīstamo situāciju modelēšana, jautājot „Ko tu darītu, ja... notiktu tas un tas, tev piedāvātu to un to utt.?", tad uzmanīgi noklausīties bērna atbildi un piedāvāt arī savu variantu, kā rīkoties draudīgajā situācijā. Spēlējot šādas spēles, bērns apgūst gan iespējamās rīcības modeļus.

3. 6-7 GADUS VECU BĒRNU IZPRATNES PAR DROŠĪBAS NOTEIKUMIEM VEIDOŠANĀS EMPĪRISKĀ IZPĒTE

3.1. Pētījuma metožu raksturojums

Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība tika veikta Dobeles pirmsskolas izglītības iestādē „Spodrītis” vecākajā grupā, kurā 22 ir 6 – 7 gadus veci bērni.

Lai noskaidrotu šīs grupiņas bērnu izpratni par drošības noteikumiem, tika izvirzīti šādi uzdevumi:

- noteikt bērnu drošības iemaņu līmeni mācību gada sākuma un beigās;
- atklāt galvenos pedagoģiskos nosacījumus darbam ar bērniem drošības iemaņu apgūšana.

Empīriskās izpētes posmā tika izmantotas šādas pētīšanas metodes:

- bērnu pedagoģiskā novērošana nodarbībās;
- bērnu vecāku anketēšana.

Bērni tika novēroti visu mācību gadu, grupas telpā, dažādu aktivitāšu laikā, nodarbībās, rotaļās un spēlējoties. Ar novērošanas palīdzību tika iegūta konkrēta informācija par katru no bērniem, viņu interesēm, spējām, sajūtām.

Novērošana ir mērķtiecīgs izziņas process, kurā ilgstoši vai atkārtoti vērojot, pētnieks uzzina, secina, uzmana, izseko, fiksē novērojumu. Novērošanu kā pētniecības metodi pedagoģijā izmanto, lai iegūtu informāciju, pārbaudītu, hipotēzes, teorijas, teorētisko pētījumu patiesumu. Pēc novērošanas tieši uztvertā informācija tiek apkopota, skaidrota, vispārināta. (Geske un Grīnfelds, 2006)

Novērošana ir viena no visizplatītākajām pedagoģisko pētījumu metodēm. To plaši lieto pedagoģiskajā praksē. Tā palīdz pedagogam iepazīt savus audzēkņus tiešā uztveres ceļā dabiskos apstākļos. Bez novērošanas nevar iztikt neviens speciālists, lai kādā zinātnes jomā viņš darbotos. Novērošana ir universāls zinātnieka instruments. Vērtīgums kā īpašība ir cilvēka pedagoģisko spēju rādītājs. Būdamā šķietami vienkārša, pētnieciskā novērošana ir zināmā mērā sarežģīta. Šīs metodes grūtības ir galvenokārt tās, ka novērojumam jācenšas virzīt savu uzmanību uz tām pedagoģiskā procesa vai parādības pusēm un detaļām, kas atbilst novērošanas mērķim, vienlaikus aptverot visu pedagoģisko procesu.

Tiešā novērošanā starp objektu un viņa pētnieku ir tiešas attiecības, kas mūsu uzmanības lokā fokusējas dzīvais process un kad izpētes materiālu gūstam no pirmavota. Iegūtā materiāla daudzums un kvalitāte atkarīga no novērotāja pozīcijas. Trīs pozīcijas tipi: pētnieks – liecinieks, pētnieks – procesa līdzdalībnieks, pētnieks – procesa vadītājs.

Drošības noteikumu apguvē pirmsskolā bērni tiek iepazīstināti un ar viņiem skolotājs pārrunā grupas noteikumus, drošības prasības ikdienas mācību darbībā.

Drošības noteikumu apgūšana un ievērošana ir īpaši nozīmīgs uzdevums, kura izpildei nepieciešams nevis automatisku darbību atkarošana, bet gan pašpiederzes dzīves darbībā iegūtās un izvērtētās zināšanas, prasmes, attieksmes, kas kļuvušas par personīgi nozīmīgām vērtībām.

Tāpēc pirmsskolas pedagogi cenšas audzēkņiem šajā jomā sniegt pēc iespējas vairāk, jo skolas gados neviens vairs īpaši uzmanību tam nepievērsīs.

Lai noskaidrotu, vai vecāki sniedz bērniem informāciju par drošību tika veikta bērnu vecāku anketaptauju.

Anketēšana ir informācijas iegūšanas veids izmantojot noteiktā veidā organizētu jautājumu kopumu, ko dēvē par anketu. Anketēšana ir tipiska kvantitatīva pētniecības metode, ko nosaka pētījuma uzdevumi. Tā var atšķirties, atkarībā no pētniecības mērķiem un pieejamiem resursiem. Anketas jautājumus iedala pēc vairākām pazīmēm. Anketēšanai ir daudz dažādu veidu un tehniku. Savā darbā izmantoju rakstisko metodi – anketēšanu.

Anketēšanas plusi ir tie, ka īsā laikā var uzzināt daudzu respondentu domas. Taču ir arī trūkumi. Viens no tiem respondentu nevēlēšanās atbildēt uz jautājumiem nopietni, cenšas atrastīties ar vispārzināmām frāzēm. Otrs trūkums varētu būt tas, ka cilvēkiem sagādā grūtības atbildēt uz daudz jautājumiem. Ņemot vērā šos anketēšanas trūkumus, lūdzu vecākus atbildēt tikai uz 5 jautājumiem, cerot, ka viņi atbildēs godprātīgi no visas sirds.

Anketēšanā iegūtie dati tiek kodēti un apstrādāti, izmantojot programmu MS Office Excel 2007.

3.2. Pētījuma norise un analīze

Pētījums tika veikts divās daļās – 2012. g. rudenī (septembrī) un 2013. g. pavasarī (aprīlī), izmantojot pedagoģiskās novērošanas metodi. Novērošana kā zinātniska pētīšanas metode atšķiras no ikdienišķās novērošanas ar savu mērķtiecību, plānveidību, kā arī novēroto faktu kvalitatīvo un kvantitatīvo fiksēšanu un apstrādi.

Novērošanai tika izvirzīts mērķis, izpētīt bērnu izpratni par drošības noteikumiem. Pedagoģiskās novērošanas dati tika fiksēti tabulā (skatīt 2. pielikumu).

Septembrī tika noskaidrotas bērnu zināšanas par drošību ar rotaļu „Vārds – drošība” palīdzību:

Uzdevums:

1. Attīstīt bērna pašapziņu, rosināt izvērtēt situāciju, aizsargājot sevi, pateikt „Nē”.

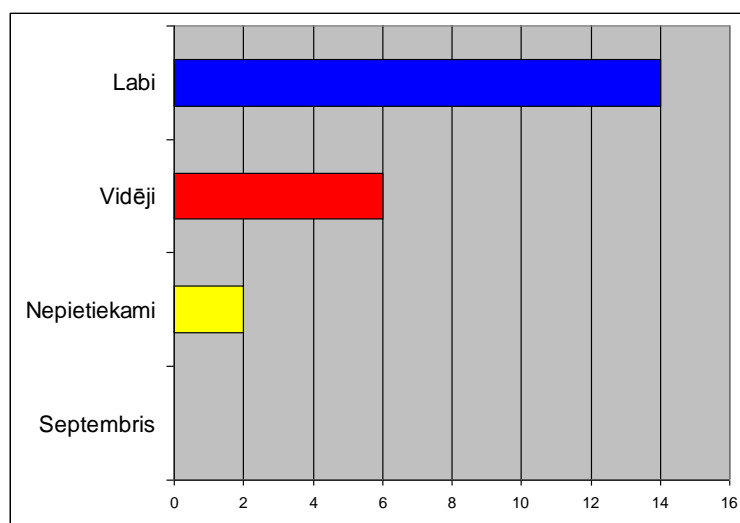
2. Audzināt atsaucību, draudzību, uzmanību pret citiem.

3. Nostiprināt prasmi skaitīt līdz 20.

Materiāls: kartītes ar atslēgvārdiem, metamais kauliņš.

Rotaļas gaita: Skolotāja aicina bērnus salikt taciņu no krāsainiem vārdiem. Bērni apsēžas aplī. Rotaļas dalībnieku uzdevums ir mest metamo kauliņu, skaitīt, cik punktu uzmeš, un paņemt kartiņu ar vārdu, izlasīt. Katram bērnam jāizdomā un jānosauc kāds vārdam atbilstīgs drošības noteikumu. Piemērs: kāpnēs – pa kāpnēm nedrīkst skriet, utt.

Konkrēti tika novērota prasme izvērtēt situāciju, aizsargājot sevi, vēršot uzmanību uz drošības noteikumiem. Rezultāti tika apkopoti (skat 3.2.1.attēlā).

3.2.1.attēls. Bērnu zināšanas par drošības noteikumiem 2012. gada septembrī

Izvērtējot bērnu zināšanas: no 22 bērniem 2 bērni ir nepietiekami apguvu zināšanas par drošību un drošības noteikumiem, 6 bērnu zināšanas ir vidējas, 14 bērniem zināšanas ir labas. Zināšanas par drošības noteikumiem grupas bērniem ir nepietiekamas, un lai tās uzlabotos, pievērsīsies drošības zināšanām ar dažādu didaktisko rotaļu palīdzību.

Aprīlī tika noskaidrotas bērnu zināšanas par drošību un drošības noteikumiem ar rotaļu „Palīdziet ezim un zaķim,”

Uzdevums:

1.Pastiprināti pievērst bērna uzmanību par drošību: elektrodrošību, ugunsdrošību, ceļu satiksmes drošību uz/pie ūdens un personisko drošību.

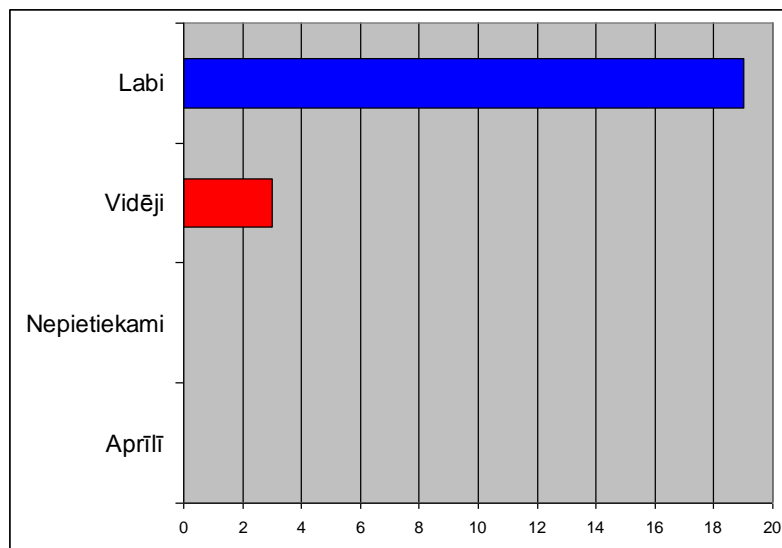
2.Audzināt atsaucību, draudzību, uzmanību pret citiem.

Materiāli: Somas ar dažādiem priekšmetiem (medikamenti, sērkokociņiem, pudeles, šprīces, utt.), luksofors.

Rotaļas gaita:

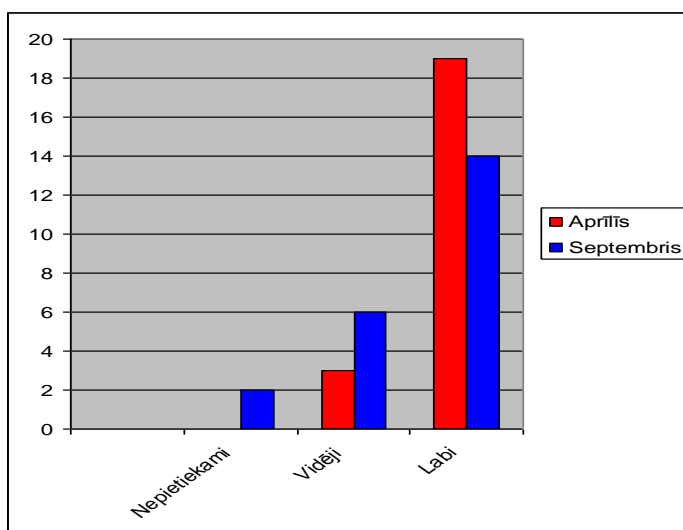
Pie durvīm klauvē: ienāk ezis Edzis un zaķis Bricis. 60 minūšu gara nodarbība par elektrodrošību, ugunsdrošību, ceļu satiksmes drošību uz/pie ūdens un personisko drošību kur bērni kopā ar draugiem spēlējot un sarunājoties apgūst daudz interesantas lietas.

Ar šīs didaktiskās rotaļas palīdzību tika novērota bērnu prasme atšķirt un pielietot savas zināšanas, kā arī veikt darbības. Rezultāti tika apkopoti (skat. 3.2.2. attēlā);

3.2.2.attēls. Bērnu zināšanas par drošības noteikumiem 2013. gada aprīlī

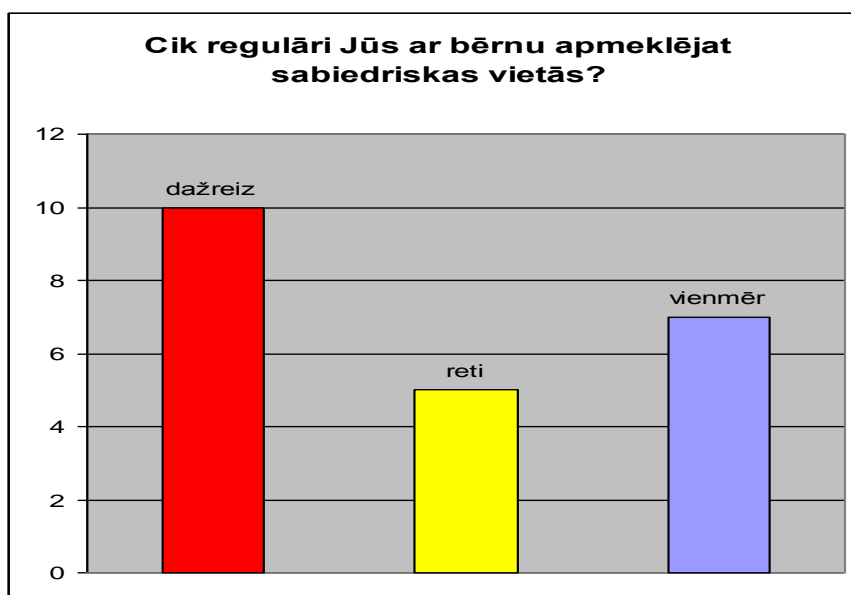
Izvērtējot bērnu zināšanas: no 22 bērniem 0 bērns ar nepietiekami apguvi zināšanas par drošību un drošības noteikumiem, 3 bērnu zināšanas ir vidējas, 19 bērniem zināšanas ir labas. Mācību gada sākumā tika noskaidrotas bērnu zināšanas līmenis par drošības noteikumiem. Tās bija nepietiekamas, tāpēc visa mācību gada garumā drošības zināšanām tika sekmēta ar didaktisko rotaļu palīdzību. Aprīlī mēnesī zināšanas līmenis ir krietni uzlabojies (skat. 3.2.3. att.)

3.2.3.attēls. Bērnu zināšanu par drošības noteikumiem 2012.g. septembrī un 2013.g. aprīlī salīdzinājums

Katram bērnam ir sava attīstības pakāpe, zināšanu, prasmju un spēju līmenis, lai to uzlabotu, nepietiek tikai ar pirmsskolas skolotāja darbošanos nodarbībās, bet nepieciešams arī bērnu vecāku atbalsts. Liela nozīme ir bērnu pieredzei mājās. Bērnam svarīgi ir redzēt, ka vecāki viņu atbalsta un palīdz izvairīties no nedrošām situācijām.

Pedagoģiskās izmēģinājuma darbības sākumā nolēmu noskaidrot, cik daudz vecāku pievērš uzmanību saviem bērniem mājās un kopā ar viņiem pavada brīvu laiku. Lai to noskaidrotu veicu visu 22 bērnu vecāku anketēšanu (sk. 3. pielikumā). Vecāki atbildēja uz pieciem jautājumiem. Viens no tiem bija „Cik regulāri Jūs ar bērnu apmeklējat sabiedriskas vietās? (teātris, parks u.c.)” Vairums vecāku atbildēja, ka strādā, un bērniem laiks veltīts ļoti maz. Rezultāti atspoguļoti 3.2.4. attēlā.

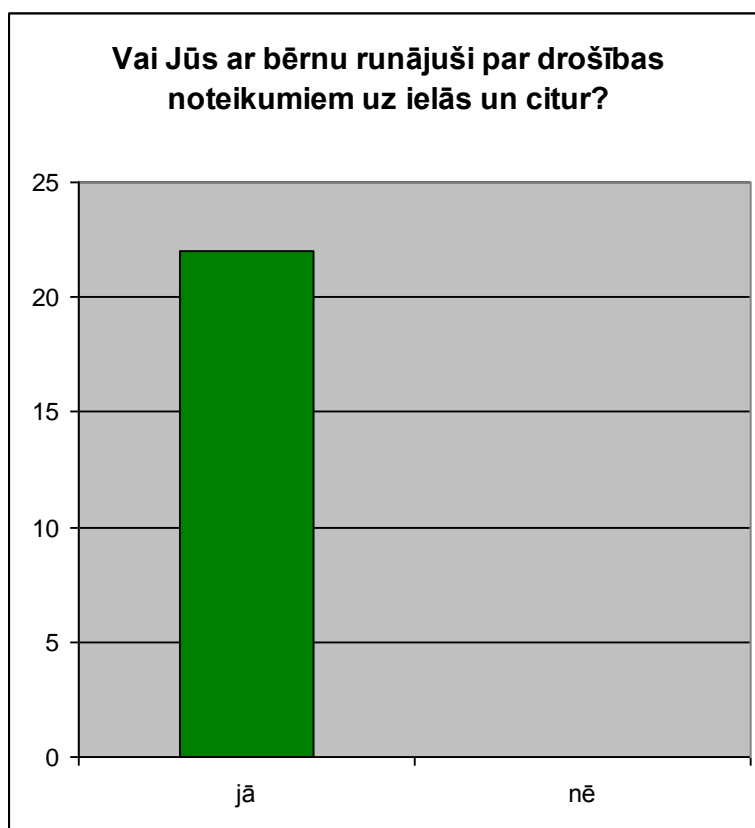

3.2.4. attēls. Cik regulāri Jūs ar bērnu apmeklējat sabiedriskas vietās?

Attēla redzams, ka no 22 bērnu vecākiem tikai septiņi atbild, ka ar bērnu regulāri apmeklē sabiedriskas vietās, bet 15 bērnu vecāku atbilde ir *dažreiz* un *reti*. Tātad 15 bērnu vecāki nepievērš nekādu uzmanību, vai daļēji.

Tāpēc pirmsskolas skolotājs bērniem piedāvā variantus, kā iepazīstināt ar drošības noteikumiem veidojot radošu un brīvu personību, attīstot katra bērna vispārējās spējas, sniedzot stabilu, vecumam piemērotu zināšanu, prasmju un iemaņu bāzi, kas ļautu sekmīgi turpināt mācības un sagatavotu dzīvei.

Bērnu vecāki uz jautājumu „Vai Jūs ar bērnu runājuši par drošības noteikumiem uz ielās un citur?” Vecāku atbilde atspoguļota 3.3.5.attēla.

3.2.5. attēls. Vai Jūs ar bērnu runājuši par drošības noteikumiem uz ielās un citur?

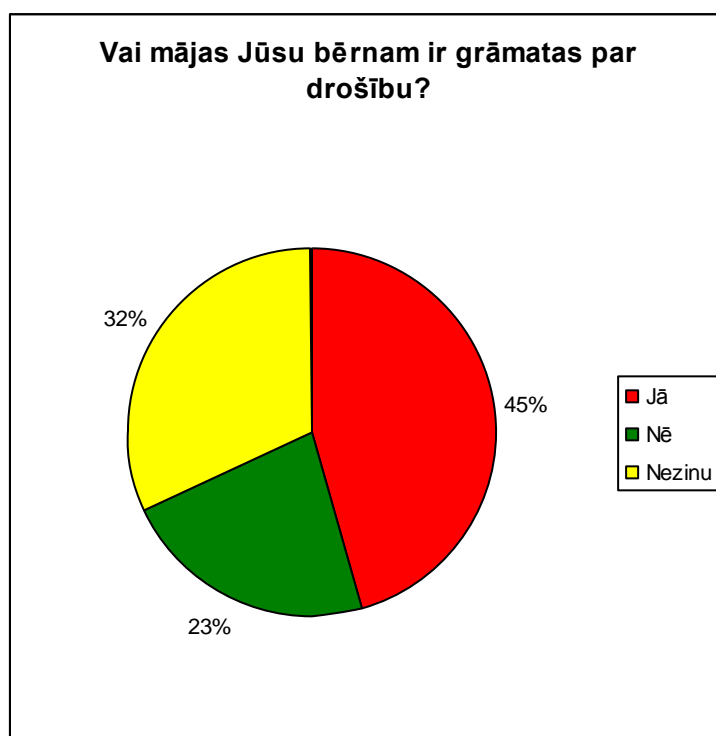
Tāpat vecāki nav vienaldzīgi par bērnu drošību. Tas priecē gan bērnus, gan pedagogus. Jo, tikai kopā mēs varām bērniem ielikt drošus pamatus, tālākajā dzīvē.

Katram bērnam ir sava attīstības pakāpe, zināšanu, prasmju un spēju līmenis, lai to uzlabotu, nepieciešams arī bērnu vecāku atbalsts. Liela nozīme ir bērna instruktāža mājās. Bērnam svarīgi ir redzēt, ka vecāki viņu mīl un rūpējas.

Uz nākamo anketas jautājumu „Pēc Jūsu domām vai Policija Ugunsdzēsēji un citas atbildīgas iestādes, palīdz bērnam apgūt drošības noteikumus un ievērot tās?” visi kā viens vecāki atbildēja apstiprinoši.

Atbildes rezultāti liecina, ka pedagogam ir jāsadarbojas ar Valsts drošības dienestiem un pēc iespējamāk biežāk aicināt uz nodarbību pārstāvjus. Bērniem ļoti patīk cilvēki forma, viņi burtiski gaida to mirklī. Nodarbība veicina jaunu iemaņu apgūšanu, vai atkārtošanu. Pozitīvs psiholoģiskais klimats ir ļoti svarīgs tālākajai bērna izaugsmei. Tas ir socializācijas sākumposms: bērns iekļaujas kultūras un vispārcilvēcisko vērtību pasaulē, veido attiecības ar cilvēkiem, attieksmi pret priekšmetiem un dabu, izzina sevi.

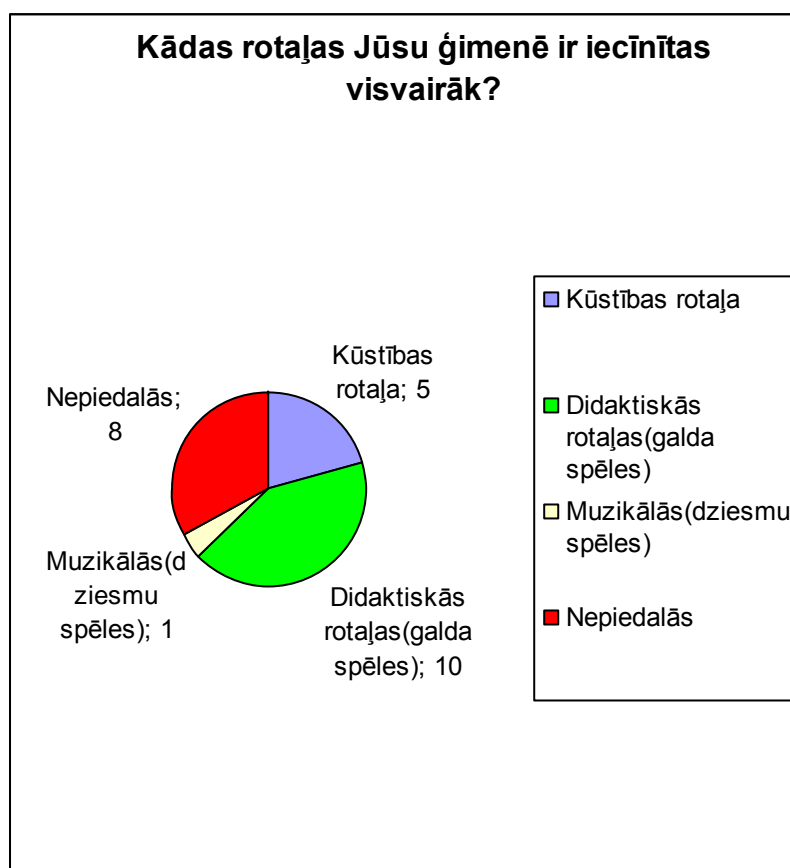
Uz nākamo anketas jautājumu „Vai mājas Jūsu bērnam ir grāmatas par drošību? (drošība uz ūdens, ar uguni, ar gāzi, uz ceļa utt.)” apstiprinoši atbildēja 10 bērnu vecāki, bet 5 bērnu vecāki atbild noliedzīgi un 7 atbildēja *nezinu*, skatīties 3.2.6. attēlu.

3.2.6.attēls. Vai mājas Jūsu bērnam ir grāmatas par drošību?

Anketas rezultāti liecina, ka pedagogam ir jāizskaidro vecākiem par grāmatas nozīmīgumu. Jāiesaista vecāki pedagoģiskā procesā, jo liela nozīme ir darbam mājās. Iespējams skolotājam vajadzētu rīkot atklātās nodarbības, vecākiem, kurās viņi varētu vērot savus bērnus un zinātu savu bērnu attīstību, domāšanu, patstāvību, gribasspēku, iztēli. Tad vecāki paši redzētu un uzzinātu par savu bērnu ne tikai no skolotājas stāstīta, bet paši izdarītu secinājumus, kā mājas ir jālasa bērniem grāmatas. Bērnu spējas mācīties ir apbrīnojamas. Pētījumi liecina, ka bērna smadzenes visstraujāk attīstās līdz septiņiem gadu vecumam. Pilnvērtīgai bērna attīstībai ir svarīgi, lai vecāki ikdienā lasītu viņam priekšā, dziedātu un apliecinātu savu mīlestību. Bet, kā rāda kāda pētījuma rezultāti, tikai puse vecāku, kuru bērni ir vecumā no diviem līdz astoņiem gadiem, katru dienu lasa priekšā saviem bērniem. Daudzi vecāki varbūt aizbildinās, sakot: „Vai tas ir tik svarīgi?” Bērniem lasa priekšā labas grāmatas, viņos nostiprinās izpratne par morāles normām un patiesām vērtībām.

Anketas nākamais jautājums bija „Kādas rotaļas Jūsu ģimenē iecīnītas visvairāk?” 3.2.7.attēla redzams kādas rotaļas un spēles aptaujātajās ģimenēs ir visieciņītākās:

3.2.7.attēls. Iecīnītākās spēles un rotaļas

Kā redzams, visieciētākās ir didaktiskās un kustības rotaļas un spēles, taču liels procents aptaujāto vecāku vispār neiesaistās bērnu spēlēs un rotaļas.

Aptaujas rezultāti rāda, ka vecāki maz uzmanības pievērš savu bērnu rotaļām un spēlēm. Pašreizējie dzīves apstākļi, kur galvenās ir materiālās vērtības, izvirza savus noteikumus, kā rezultāta bērni pārnākot no bērnudārzā, savu laiku galvenokārt pavada pie televizora un datora. Mums pīaugušajiem, jāpadomā un jāizvēlas, kas mūsu bērniem ir svarīgākais. Nepieciešama cieša sadarbība ar vecākiem, jo tikai tā var gūt optimālus rezultātus, ko vēlas gan vecāki, gan skolotāji.

Pieredzes apmaiņas vizīte centrā „Dardedze”

Pētījuma autores mērķis bija gūt zināšanas, prasmes, iemaņas, kas veicinātu profesionālo izaugsmi.

Daudzās valstīs bērni apgūst speciālus drošības mācību kursus. Šajosursos bērni un viņu vecāki uzzina, kā jārikojas, lai izvairītos no noziedznieku uzbrukuma un, kā jāuzvedas bīstamās situācijās.

Centrs „Dardedze” laipni aicina izglītības iestāžu darbiniekus un citus interesentus pieredzes apmaiņas vizītē. Es iepazīnos ar centra darbību un realizētajiem projektiem, nelielu

ievada semināru par vardarbību un bērnu personisko drošību, kā arī saņemu dažādus sev interesējošus materiālus (5.pielikums).

Uz jautājumiem, uz kuriem ne vienmēr paši vecāki zina, kā bērnam saudzīgā veidā atbildēt, tāpēc atbildes sniegs Džimba – speciāli radīts tēls, kurš palīdzēs atpazīt situācijas, kurās varētu draudēt briesmas. Un kas ir svarīgi, viņš zina gandrīz visas ļaunās svešinieku viltības, tādēļ ir gudrāks par viņiem! Līdz ar to, bērni jūtas droši lielajā un reizēm tik nedrošajā pasaulē! Metodes, ar kurām darbojas Džimbas skoliņā ir pārbaudītas un darbojas efektīvi. Sarežģītas un mulsinošas lietas tiek pasniegtas vienkārši un dabiski. Bērni mācījās ar prieku, kļūs gudrāki, pārliecinošāki un drošāki!

Apkopojot empīriskajā izpētē iegūtos pētījuma rezultātus un pieredzi, var secināt, ka 6 – 7 gadus vecu bērnu izpratne par drošību veidojas, ja skolotājs mērķtiecīgi organizē nodarbības par drošības jautājumiem. Būtiska ir arī skolotāju un bērnu vecāku sadarbība. Skolotāja pedagogiskās iespējas būtiski paplašina arī sadarbība ar ārpus pirmsskolas izglītības iestādes esošajiem sociālajiem partneriem.

NOBEIGUMS

Pētījuma „Izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās 6 – 7 gadus veciem bērniem” noslēgumā izdarāmi secinājumi un izsakāmi priekšlikumi iegūto atziņu izmantošanai pirmsskolas pedagoģiskajā procesā.

Drošība pieder pie cilvēka pamatvajadzībām, tā nodrošina mūsu dzīves kvalitāti. Mūsdienās cilvēkiem ir nepieciešama ikdienas drošība, sociāla drošība, sabiedriskā drošība, nacionālā drošība, satiksmes drošība, personiskā drošība, ugunsdrošība, elektrodrošība, drošība interneta, darba drošība un citas.

Drošības jautājumu apguvei pirmsskolā mērķis ir sekmēt bērnu iepazīstināšanu par ceļu satiksmes drošības noteikumiem, veicinot atbildīgu rīcību savas un citu veselības un dzīvības saglabāšanai.

Analizējot zinātnisko literatūru pedagoģijā un psiholoģijā secināms, ka pirmsskolas vecumā bērna fiziskajā, emocionālajā un intelektuālajā attīstībā notiek ievērojamas pārmaiņas. Notiek, fizioloģisko un psihisko funkciju pilnveidošanās. Bērns uztver, iegaumē un izprot labāk to informāciju, ko viņš iegūst caur sajūtām – redz, dzird, pagaršo, aptausta. Pamatojoties uz pirmsskolas vecuma bērnu psihofizioloģisko raksturojumu, lai veicinātu 6 – 7 gadus vecu bērnu izpratnes par drošības noteikumiem attīstību, liela uzmanība jāpievērš bērnu domāšanas, loģiskās atmiņas, uzmanības, iztēles, salīdzināšanas un analīzes spēju attīstīšanai.

Mūsdienu pētījumi rāda, ka bērni drošības noteikumus apgūst labāk, ja:

- tiek ņemta vērā viņu individualitāte,
- viņi ir iesaistīti aktīvā mācīšanās procesā,
- veic novērojumus, kas apstiprina faktus un teorijas,
- darbojas kā sabiedrības pārstāvji,
- mācību vide ir komfortabla, piemērota mācībām
- risina problēmsituācijas.

Pirmsskola definēts drošības jautājumu apguves mērķis: sekmēt izpratni par rīcību ekstremālās situācijās un drošības noteikumu apguves un ievērošanas nepieciešamību. Drošības jautājumi ir iekļauti vairākās starp priekšmetu tēmās, kuras bērni iepazīst vairākos mācību priekšmetos – dabaszinībās, sociālajās zinībās un ētika, vizuālā māksla u. c., kā arī audzinātāja stundās:

- bērna rīcība ekstremālās situācijās;
- nepieciešamo palīdzības dienestu izsaukšana;
- ceļu satiksmes noteikumi;
- drošība bērnudārza, uz ceļa/ielas, pagalmā, mājās;

- ugunsdrošība;
- elektrodrošība;
- drošība dabas vidē;
- drošība, darbojoties ar dažādām vielām un materiāliem;
- drošības noteikumi pārgājienos un ekskursijās.

Ar nolūku izpētīt 6-7 gadu vecu bērnu izpratnes par drošības noteikumiem apguvi vecāku pieredzi veicu anketēšanu, kurā piedalījās 22 vecāki no pirmsskolas izglītības iestādēs. Anketā vecākiem bija jāatbild uz 5 jautājumiem. Lielākā daļa aptaujāto vecāku atzinuši, ka drošības noteikumu apgūšana, pirmsskolas iestāde ir ļoti būtiska. Bērns iepazīstas ar drošības noteikumiem un kad to ir apguvis sāk saskatīt tuvākajā apkārtņē drošu vidi. Lielākā daļa no aptaujātajiem vecākiem maz uzmanības pievērš savu bērnu rotaļām un spēlēm. Pašreizējie dzīves apstākļi, kur galvenās ir materiālās vērtības, izvirza savus noteikumus, kā rezultāta bērni pārnākot no bērnudārzā, savu laiku galvenokārt pavada pie televizora un datora.

Pētījuma laikā apstiprinājās hipotēze, ka 6 – 7 gadus vecu bērnu izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās tiek sekmēta, ja:

- pirmsskolas skolotāji sadarbībā ar bērnu vecākiem mērķtiecīgi integrē jautājumu par drošību apguvi pirmsskolas izglītības saturā;
- pirmsskolas pedagoģiskajā procesā rotaļdarbībā tiek izmantotas problēmsituācijas.

Kad bērni izaugs, bērni būs pateicīgs par to, ko vecāki un pedagogi bērnu labā ir darījuši, tās ir pats lielākais prieks, kā bērns izaugs par cienīgu, gudru cilvēku. Ticēt saviem spēkiem un saprast un novērtēt visu pareizi. Drošības izjūta ir svarīga ikvienam cilvēkam, bet bērniem it īpaši. Bērni, kuri pieaugušo (skolotāju un vecāku) mērķtiecīgā vadībā, izmantojot mācīšanos problēmsituācijās, pirmsskolas vecumā apgūst drošības noteikumu.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

1. **Āboltiņa, L., Bula Biteniece, I., Gorjačkina, S., Jurisone, B., Silova, M., Strazdiņa, M., Tempelfelde, I.** *Pirmsskolas izglītības mācību satura programma.* <http://www.visc.gov.lv/> (2012).
2. *Bērnu drošība: mājās un ceļā. Atpazīt un mērķtiecīgi izvairīties no briesmām.* Rīga: Jumava, 2011.
3. **Dzintere, D., Stangaine, I.** *Rotaļa – bērna dzīves prasmju sekmētāja.* Rīga: Raka, 2007.
4. **Fišers, R.** *Mācīsim bērniem domāt.* Rīga: RaKa, 2005.
5. **Geske A., Grīnfelds A.** *Izglītības pētniecība.* Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006.
6. **Golubeva, A., Puškarevs, I.** *Bērna attīstība.* Lielvārde: Lielvārds, 1999.
7. **Golubina, V.** *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata.* Rīga: SIA „Izglītības soļi”, 2007.
8. *Informācijas uztveres piramīda.* Pieejams: <http://www.liis.lv/talakizglitiba/stili.htm> (25.04.2013.)
9. **Jurgena, I.** (2002). Vispārīgā pedagoģija. Rīga: Izglītības soļi.
10. **Kopeloviča, A., Žukovs, L.** *Didaktika.* Rīga: RaKa, 2000.
11. *Kriminālā statistika.* Pieejams: www.ic.iem.gov.lv (25.04.2013.)
12. *Latviešu valodas vārdnīca.* Rīga: Avots, 1987.
13. *Latvijas Avīze.* 29.04.2006.
14. **Lopatina, A.** Matemātisko priekšstatu veidošanai. *Pirmsskolas izglītība,* 2006.
15. **Lopatina, A.** Spēles un rotaļas matemātisko priekšstatu veidošanai. *Pirmsskolas izglītība,* 2008.
16. **Ļubļinska, A.** *Bērnu psiholoģija.* Rīga: Zvaigzne, 1979.
17. **Meikšāne, Dz., Plotnieks, J.** *Personības pašizjūta un identitāte.* Rīga: SIA „Mācību apgāds NT”, 1998.
18. MK noteikumi. *Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos.* Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=201106>
19. **Nodibinājums „Centrs Dardedze”.** *Džimbās drošības programma.* Pieejams: http://www.centrsdardedze.lv/lat/dzimbās_drosības_programma/
20. **Ozoliņa Nucho, A., Vidnere, M.** *STRESA menedžments.* AGB,1999.
21. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā,* Rīga: Zvaigzne ABC, 2000.
22. *Prime the JCI coaching course.* Junior Chamber International, Inc. USA, 2002.
23. **Reņģe, V.** *Psiholoģija. Personības psiholoģiskās teorijas.* Rīga: Zvaigzne ABC, 1999.
24. **Spruģevica, L.** *Drošības jautājumu apguve 1. – 9. klasē.* Rīga: RaKa, 2010.
25. **Svence, G.** *Attīstības psiholoģija* Rīga: Zvaigzne ABC, 1999.
26. **Špona A., Čehlova Z.** *Pētniecība pedagoģijā.* Rīga: RaKa, 2004.
27. **Špona, A.** *Audzināšanas process teorijā un praksē.* Rīga: RaKa,2004.
28. **Udaļcova, J.** *Didaktiskās spēles un rotaļas pirmskolas vecuma bērnu mācīšanā un audzināšanā.* Rīga: Zvaigzne, 1983.

29. **Vorobjovs, A.** *Psiholoģijas pamati*. Rīga: Mācību apgāds, 1996.
30. **Zelmenis, V.** *Īss pedagoģijas kurss*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000.
31. **Žukovs, L.** *Ievads pedagoģijā*. Rīga: RaKa, 1997.

PIELIKUMI

1.pielikums

„SPODRĪTIS” PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDE

Drošības noteikumi par drošību iestādes (grupas) telpās NOLIKUMS

Izdota saskaņā ar Ministru kabineta
24.11.2009. noteikumiem Nr.1338
„Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība
izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos”
3. panta septīto un astoto daļu

I GRUPAS TELPĀS, NODARBĪBĀS.

Telpās pārvietoties soļos.

Pareizi sēdi uz krēsliem un soliņiem.

Sēžot uz krēsla, nešūpoties, ja krēslu vēlies pārnest, tad dari to uzmanīgi.

Uzmanīgi lieto dažādus grupā esošos priekšmetus - spēļu kastes un rotaļlietas.

Par priekšmetu bojājumiem ziņo pieaugušajiem.

Ja uz grīdas ir izlijis šķidrums, izstāsti par to pieaugušajiem..

Ar asiem priekšmetiem (šķērēm, īlenu, adatu, nazi) darbojas tikai pie galda pieaugušā klātbūtnē, esi uzmanīgs. Zini, ka zīmuļi, otas, pildspalvas, veidojamie kociņi un citas lietas palīdz radīt skaistu zīmējumu, bet bakstot un durot draugam- sāpīgu brūci.

Raugies, lai no mājas atnestā manta nebūtu bīstama ne tev, ne draugiem.

Neatstāj grupas telpas bez pieaugušā atļaujas.

Sīkos priekšmetus, spēles kauliņus nebāz mutē, degunā, ausīs.

Nodarbību laikā neēd un nekošļā košļājamo gumiju.

Verot durvis, paskaties, kur ir tavi vai kāda cita pirkstiņi.

Ģērbjoties nespēlējies ar apģērba auklām, šalli.

Nemētā savas lietas un priekšmetus, jo nezini, kur tie var nokrist.

Atceries, ka esi cilvēks un tev ir iespēja izteikt vārdos savas jūtas, tev nav jāsisit. Tu proti runāt.

Aizsargā savu un neaizskar citu bērnu ķermeni.

Guļamistabā:

- nekarājies pāri malām;
- nestāvi gultā stāvus;
- nelēkā pa gultu;
- atrodies tikai savā gultā;
- netraucē citiem bērniem gulēt.

Tualetē:

- ievēro tualetes lietošanas noteikumus;
- tualetes kabīnē atrodies tikai viens.

Par visu, kas tevi nomāc pasaki sev tuviem cilvēkiem, kuriem tu uzticies.

II SPORTA ZĀLĒ, SPORTA NODARBĪBĀS, SPORTA LAUKUMĀ

Uz nodarbību ej bez saspraudēm, ķēdītēm, krellēm un citām rotaslietām..

Nodarbību laikā neēd un nekošļā košļājamo gumiju.

Uz sporta nodarbību ej tikai sporta apģērbā un apavos.

Nodarbībā:

- ievēro disciplīnu un kārtību;
- skrien tikai norādītā virzienā;

- neaizskar un netraucēt citus bērnus;
- klausī skolotāju un izpildi dotos uzdevumus.

Vingrošanas rīkus un inventāru izmanto atbilstoši to pielietojumam, ar skolotājas atļauju un tās klātbūtnē.

Sporta pasākumos pilsētas stadionā un sporta hallē ievēro pieaugušo norādījumus un tur esošos kārtības noteikumus ar kuriem tiks iepazīstināts.

Ja nepieciešama palīdzība vai noticis kas neparedzēts, lūdz pieaugušā palīdzību.

III MŪZIKAS ZĀLĒ

Uz nodarbību ej piemērotos apavos, pa parketu kusties uzmanīgi, neslidinoties. Slidinoties pa grīdu, vari pakrist un sāpīgi sasisties vai uzkrīst draugam.

Kustības (skriet, lēkāt utt.) izpildi tikai ar skolotājas atļauju.

Pareizi sēdi uz krēsliem un soliņiem.

Nodarbību laikā neēd un nekošļā košļājamo gumiju

Ar mūzikas instrumentiem darbojies tikai skolotājas uzraudzībā, atbilstoši katra instrumenta pielietojumam.

Atceries, ka ar mūzikas centru un citām elektroierīcēm darbojas tikai pieaugušie.

Zāles dekorācijas un rotājumi nav domāti aiztikt ar rokām.

IV CITOS IESTĀDES ORGANIZĒTAJOS PASĀKUMOS

Pasākumos:

- pareizi sēdi uz krēsliem un soliņiem- nešūpojies, negrozies, negrūsties, neaizskar citus;
- ievēro skolotājas norādījumus;
- aizliegts grūstīties ,patvaļīgi pārvietoties;
- ievēro noteikumus ieejot un izejot no zāles;
- neēd un nekošļā košļājamo gumiju.

V PĀRVIETOŠANĀS PA KORIDORIEM UN KĀPNĒM

Pa koridoriem ej soļos, neslidinies, negrūsties un skaļi nesarunājies.

Pa kāpnēm ej ar apaviem kājās.

Pa kāpnēm ej viens, turoties pie kāpņu margām.

Mācies iet pāros, pa labo pusi.

Pa kāpnēm ej lēnām un pa vienam pakāpienam, nelēkā, negrūsties.

VI ĒDAMZĀLĒ

Piesēdies pie galda uzmanīgi, negrūstoties, neaplejšoties ar ēdienu.

Uzmanīgi ēd ar dakšiņu.

Esi pieklājīgs, ēdot nesarunājies un netraucē pārējos bērnus.

Atceries, ka trauki ir plīstoši un lauskas mēdz būt asas. Ar tām vari sagriezties.

VII PERSONĪGĀ HIGIENA

Lieto tikai savu ķemmi un kabatlakatiņu, zobu birstīti.

Obligāti mazgā rokas pēc tualetes apmeklējuma un pirms ēdienreizēm.

Neņem mutē priekšmetus, kuri bijuši otra mutē.

Nelieto otra kosmētiskos līdzekļus(higiēniskās lūpu krāsas).

Neliec mutē nezināmas vielas, augus, dažādas lietas.

VIII IESTĀDES TERITORIJĀ / LAUKUMOS

Neatstāj bērnu dārza teritoriju viens.

Uzturies tikai norādītajā vietā.

Uz rotaļlaukumu ej pārī ar draugu, neskrien, negrūsties.

Par katru negadījumu (kritienu, nesaskaņām utt.) pasaki skolotājam.

Smilšu kastē nesvaidies ar smiltīm.

Staigājot laukumā ar basām kājām esi uzmanīgs! Zālītē var atrasties bites vai citi kukaiņi, kuri var iekost.

Ja caur žogu tev piedāvā kādu mantu, nekavējoties saki pieaugušajam.

Vingrošanas ierīces drīksti izmantot tikai pieaugušā klātbūtnē.

Slidkalniņš:

- uz slidkalniņa drīksti atrasties viens ;
- dodoties uz slidkalniņu – negrūsties.

Šūpoles:

- neej aiz šūpoļu barjeras, ja kāds jau šūpojas;
- ievēro augstumu šūpojoties;
- šūpojoties neatlaid rokas;
- ja gadās izkrist, paliec mierīgi guļot, nepacel galvu līdz šūpoles apstājas.

Līdzsvara baļķis:

- pārvietojies pa vienam;
- izmanto sausā un siltā laikā.

Metāla kāpjamie rīki:

- neslidinies pa stieņiem, kuri tam nav paredzēti;
- kāpjot negrūsties.
- ziemā nemēģini likt mēli pie metāla rīkiem.

Ja bumba vai kāda cita rotaļlieta pārkritusi pāri sētai, saki pieaugušajiem.

IX CEĻU SATIKSMES NOTEIKUMI

Pa ietvi ej pāri ar draugu pa ietves labo pusi..

Nesarunājies ar svešiem cilvēkiem.

Esi uzmanīgs ielu krustojumos.

Ielu šķērso tikai gājēju pārejā vai pie luksofora.

Ateries ,ka ejot pastaigā, kad laukā vairs nav gaišs, pie sava apģērba pieliec atstarotāju. Tā visi auto tevi redzēs.

X UGUNSDROŠĪBA UN RĪCĪBA ĀRKĀRTĒJĀS SITUĀCIJĀS

Dzirdot dūmu detektora signālu- nekavējoties dodies pie pieaugušā.

Zini pateikt savu vārdu, uzvārdu, adresi.

Ugunsgrēka, ārkārtas situāciju gadījumā izpildi pieaugušo norādījumus.

Nenes uz bērnudārzu līdz sērkokciņus un šķiltavas. Ieraugot tos citam bērnam, saki pieaugušajam.

Nekādā gadījumā nespied trauksmes pogas.

XI ELEKTRODROŠĪBA

Necenties pieklūt un aizskart elektrības slēdžus, rozetes.

Nemēģini ieslēgt un izslēgt elektroierīces (radio, televizoru, cepeškrāsniņu un elektriskās eglīšu virtenes) un raustīt aiz vada.

XII PASTAIGAS, PĀRGĀJIENI, EKSKURSIJAS

Ievēro ceļu satiksmes noteikumus (skat. Ceļu satiksmes noteikumi).

Sadzirdi skolotājas teikto.

Nesarunājies ar svešiem cilvēkiem.

Neaizskar dzīvniekus, nepazīstamus priekšmetus, augus.

Nekad nepacel un neaiztiek konfektes, tabletes, cepumus, rotaļlietas u.c. priekšmetus, kā arī neko neņem no nepazīstamiem cilvēkiem.

Spēlējies skolotājas norādītā vietā.

Pastaigā gar Dzirnavu ezeriņu, ej pa ietves tālāko (no ezeriņa) malu.

Neej uz aizsalušām ūdens tilpnēm.

Mācoties slidināties pa mākslīgi izveidotu ledus celiņu vai laukumu, centies noturēt līdzsvaru.

Ja nokrītot sajūti asas sāpes, sauc pieaugušo.

Raugies, lai vasaras saulē galvā vienmēr būtu cepurīte vai lakatiņš.

Ievēro uzvedības noteikumus sabiedriskajās vietās (patvaļīgi neatstāj savu grupu bērnus, negrūsties, skaļi neuzvedies)

Rotaļu un spēļu laikā ievēro drošības noteikumus.

Pārgājienā un ekskursijās:

- neatstāj pasākuma vietu;
- neplūc un nemēģini garšot augus, ogas un sēnes.
- nestaigā basām kājām;
- nedzer ūdeni no atklātajām ūdens tilpnēm vai ūdens krāniem.
- nepieciešamības gadījumā lūdz palīdzību pieaugušajiem.

Uzvedības noteikumi autobusā:

- pirms iekāpšanas transporta līdzeklī, atrodiies tikai uz iekāpšanas laukuma vai pieaugušā norādītajā vietā.
- iekāp un izkāp no transporta līdzekļa tikai tad, kad tas ir pilnīgi apstājies.
- transporta līdzeklī nedrīkstī traucēt vadītāju vai novērst viņa uzmanību – kļūst, staigāt...
- iekāp un izkāp no autobusa tikai pa durvīm, kuras norādījis pieaugušais.
- braucot nedrīkstī mēģināt atvērt transporta līdzekļa durvis, logus un izlikties pa tiem;
- braukšanas laikā nedzer no pudelēm vai glāzēm, lai neaplietos vai netraumētu muti, zobus;
- autobusā nedrīkstī mētāties un darboties ar priekšmetiem, kuri var ievainot draugus;
- autobusā nestāvi, bet sēdi savā vietā;
- ja ir nelabi vai kāda cita nepieciešamība, sauc pieaugušo;
- izkāpjot no autobusa, neskrien pāri ielai, ej pie pieaugušā.

XIII PIRMĀ PALĪDZĪBA

Ja pēkšņi sajūti asas sāpes, sākas galvas reiboņi, paliek nelaba dūša, nekavējoties saki pieaugušajam.

Ja gadījies nobrāzt, saskrāpēt, iegriezt vai ieraut skabargu un parādās asinis, neaiztiec pušumu, saki pieaugušajam.

Ja esi nokritis un sajūti stipras sāpes, necelies, paliec guļot un nekavējoties sauc pieaugušo.

Nekad neņem otra tabletes, vitamīnus, kaut tev tos piedāvā draugs, jo tev tie var izrādīties bīstami. Ja redzi, ka to darījis tavs draugs, nekavējoties saki par to pieaugušajiem.

**Pedagoģiskās novērošanas tabula
„Bērnu izpratne par drošības noteikumiem”**

N.p.k.	Mācību gada sākumā			Mācību gada beigās		
	2012.g. septembrī			2013.g. aprīlī		
	labi	vidēji	nepietiekami	labi	vidēji	nepietiekami
1.	+			+		
2.	+			+		
3.	+			+		
4.		+		+		
5.	+			+		
6.	+			+		
7.		+		+		
8.			+		+	
9.	+			+		
10.	+			+		
11.		+		+		
12.		+			+	
13.			+		+	
14.	+			+		
15.		+		+		
16.	+			+		
17.	+			+		
18.		+		+		
19.	+			+		
20.	+			+		
21.	+			+		
22.	+			+		

Aptaujas anketa bērnu vecākiem par drošību

1. Cik regulāri Jūs ar bērnu apmeklējat sabiedriskas vietās? (teātris, parks u.c.)

- Dažreiz
- Reti
- Vienmēr

2. Vai Jūs ar bērnu runājuši par drošības noteikumiem uz ielās un citur?

- Jā
- Nē

3. Vai, Jūsaprāt, Policija, Ugunsdzēsēji un citas atbildīgas iestādes, palīdz bērnam apgūt drošības noteikumus un ievērot tos?

- Jā
- Nē

4. Vai mājas Jūsu bērnam ir grāmatas par drošību uz ūdens, ar uguni, ar gāzi, uz ceļa u.tml.?

- Jā
- Nē
- Nezinu

5. Kādas rotaļas Jūsu ģimenē iecīnītas visvairāk?

- Kustību rotaļas
- Didaktiskās rotaļas (galda spēles)
- Muzikālās (dziesmu spēles)
- Nevaru nosaukt

Paldies par atsaucību!

Grupas telpas iekārtojums

Centra „Dardedze” Džimbas drošības programmas apraksts

Džimbas drošības programma ir 9 nodarbību programma, kas paredzēta bērniem vecumā no četriem līdz astoņiem gadiem.

Tās mērķis ir izglītēt pirmsskolas un jaunākā skolas vecuma bērnus un viņu vecākus mazināt vardarbības risku šo bērnu dzīvē.

Centra „Dardedze” speciālisti ir izstrādājuši vairākas preventīvas programmas, kurās tiek aplūkoti ar bērnu drošību saistīti jautājumi:

- *Džimbas drošības stundiņas pirmsskolas iestādēs*
- *Džimbas drošības skoliņa*
- *Džimbas drošības ceļojums*
- *Dzimšanas dienas ballītes*
- *Džimbas ģimenes rīts*
- *Džimbas Drosme Draudzētis nodarbība*
- Šo programmu īsteno īpaši sagatavoti nodarbību vadītāji, kas darbojas ar interaktīvām metodēm, sarežģītas un mulsinošas lietas pasniedzot caur mūziku, rotaļām, filmiņām un lomu spēlēm.

Centrs „Dardedze” ir izstrādājis unikālu, interaktīvu programmu „Džimbas ģimenes rīts” vecākiem un bērniem vecumā no 3 līdz 10 gadiem par personiskās drošības un saskarsmes ar apkārtējiem jautājumiem. Programma ir 2.5 stundu garš ceļojums pilsētas videi pietuvinātās telpās, kas izglītojošā un interaktīvā veidā māca bērniem personiskās drošības iemaņas saskarsmē ar citiem cilvēkiem – pazīstamiem, svešiem, vienaudžiem vai pieaugušajiem. Ar aizraujošu braucienu gandrīz īstā vilcienā, uzdevumu pildīšanu Džimbas darbnīcā, stāstu klausīšanos Stāstu parkā, lomu spēlēm Džimbas teātrī, un viesošanās pie Džimbas viņa namiņā, ģimenēm atraktīvā veidā sarežģītas lietas par bīstamām situācijām tiek padarītas par viegli uztveramām un saprotamām. Arī vecāki, darbojoties līdzī, var mācīties, kā bērniem nodot drošas saskarsmes zināšanas, kas ir būtiskas, lai mazinātu šo bērnu risku kļūt par

vardarbīgas, cietsirdīgas, ļaunprātīgas rīcības upuriem un veicinātu viņu pašapziņu un prasmi droši rīkoties dažādās situācijās. Džimbās ģimenes rīts noslēdzas ar kopīgu cepumu cepšanu Kafejnīcā un citiem Džimbās pārsteigumiem!

Džimbās drošības stundiņas pirmsskolas iestādēs

Pirmsskolas vecuma bērniem (no 4 – 7 g.v.)

30 minūšu gara nodarbība bērnu dārzu grupiņā uz vietas, kuras laikā Džimbās aģents interaktīvā veidā stāsta par drošības noteikumu „Mans ķermenis ir mans!”, iepazīstinot ar personīgo lietu kastīti, kopīgi lasot īpašu grāmatu, kā arī darbojoties ar aplikācijām, lai izprastu, kuras ir ķermeņa intīmās vietiņas, saprastu, kas ir labs, slikts, bet kas slepens pieskāriens. Pēc nodarbības grupiņā tiek atstāta Džimbās lielā uzlīme un drošības noteikumu plakāts, kā arī citi metodiskie materiāli, lai audzinātāji regulāri bērniem par tiem atgādinātu. Katrs bērns saņem Džimbās uzlīmi, grāmatzīmīti vai nozīmīti.

Džimbās drošības programmas nodarbību pamatā ir 8 noteikumi:

1. Es esmu es- iemāca bērniem būtiskāko informāciju par sevi, kā arī veicina prasmes atšķirt situācijas, kurās ar personisko informāciju nevajadzētu dalīties. Ļauj bērniem apzināties, ka viņš katrs ir īpašs, unikāls, neatkārtojams.
2. Esi uzmanīgs, esi drošs- iemāca bērniem paļauties uz saviem iekšējiem instinktiem, lai atpazītu sev bīstamas un nedrošas situācijas.
3. Ja tev briesmas draud, sauc palīgā – iemāca bērniem atpazīt nedrošas, bīstamas situācijas un konkrētu rīcību nedrošās situācijās.
4. Vispirms pasaki- tikai tad ej – iemāca bērniem, cik būtiski ir vienmēr pabrīdināt pieaugušo, kas par bērnu ir atbildīgs, pirms viņi kaut kur dodas vieni vai kādam līdz.
5. Mans ķermenis ir mans, mans, mans – veicina bērnu izpratni par ķermeni kā kaut ko īpašu, kas pieder tikai viņam. Māca bērniem sargāt un cienīt savu ķermeni un citu cilvēku ķermeni, apzināties sava ķermeņa intīmās vietiņas.
6. Vienmēr izstāsti sliktos noslēpumus – māca bērniem atšķirt dažāda veida pieskārienus un neturēt noslēpumā sliktos un slepenos pieskārienus.
7. Nedari man tā, man tas nepatīk – māca bērniem cieņpilnu izturēšanos saskarsmē ar citiem bērniem.

Kvalifikācijas darbs „**Izpratnes par drošības noteikumiem veidošanās 6 – 7 gadus veciem bērniem**” izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Pedagoģijas nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Autore: **Ludmila Bargatina** _____
paraksts un datums

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Dr.paed., pētniece **Sanita Baranova** _____
paraksts un datums

Kvalifikācijas darbs aizstāvēts komisijas sēdē

07.06.2013. prot. Nr. _____, vērtējums _____ (_____)

Komisijas sekretāre: _____